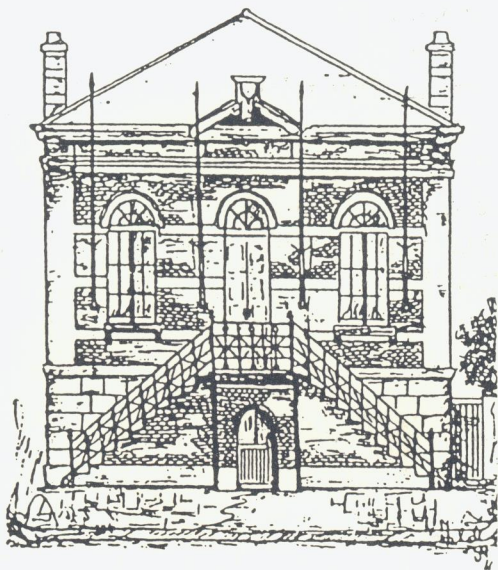

van wirskante

orgaan van heemkunding 'amalia van solms', baarle-herzog-nassau

jaargang 17, nr. 3
1 september 2002

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Het Heemhuis

Kerkstraat 4

2387 Baarle-Hertog (B)

Bankrelaties:

- Rabobank Baarle-Nassau e.o. rekening: 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening: 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Gerrit de Jong, Piet van der Flaes, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

17de jaargang nr. 3

1 september 2002

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	114
Kapel Onze-Lieve-Vrouw ter Sneeuw Werbeek		115
Ons Heemhuis, 125 jaar oud	S. Lambrechts	116
De Grebbeberg	P. van der Flaes	126
Aon de praot mee (12)	A. Moors	128
Toponiemen in Castelré	H. Janssen	137
Rozemarijn op het rooster	E. Verbiest	140
Biest	A.J. van Eijl-v.d. Klashorst	143
Baarlese dialectwoorden (5; slot)	W. Olislaegers	144
Merkwaardigheden (32)	A. van Tuijl	148
De meikever: speelkameraad uit mijn jeugd	P. van der Flaes	150
Arme Amalia (41)	A. van Tuijl	152
Amalia digitaal bereikbaar	H. Janssen	153
Laarzenpad in Castelré	H. Janssen	156
Wat was en wat komt	A. van Tuijl	165
Activiteitenkalender	A. Moorst	168

NvdR: Wegens ruimtegebrek komt de reeks 'Kapel van Nijhoven' voor deze 'Van Wirskaante' te vervallen... In december pikken we de draad weer op met het 11e artikel in deze serie.

Voorwoord

De afgelopen maanden hebben in het teken gestaan van de vakantie. Ons programma is daar ook op aangepast. Veel van onze leden genieten in deze periode immers van hun welverdiende vakantie. Het weer was nog niet echt zomers maar het laatste weekend van juli leverde toch tropische temperaturen op. Voor de werkers was het puffen geblazen.

In augustus pakken we de draad weer op met onze 10^e Lokale Heemdag. Op 31 Augustus bezoeken we Turnhout in verband met de 400^e geboortedag van Amalia van Solms. Hier bezoeken we het Kasteel wat Amalia gebruikte als buitenverblijf. Met deze activiteit willen wij de historische band tussen Turnhout en Baarle voortzetten.

Ook brengen we een bezoek aan het stadhuis om een portret van Amalia van Solms te bekijken. Hier presenteren wij onze website. Jan Broos, Herman Janssen en anderen hebben hierin veel werk gestoken om deze website te maken. Bijzondere dank voor deze inspanningen en we zijn benieuwd naar de inhoud.

Op de eerste zondag van september presenteren wij onze vijftiende heemkalender. De werkgroep heemkalender bestaande uit Antoon van Tuyl, Ineke van Strijp en Femie Lückman hebben hun handen weer vol gehad om deze heemkalender te maken. Ik hoop dat wij voldoende leden hebben die deze prachtige kalender huis-aan-huis willen verkopen. Het is voor onze vereniging een extra bron van inkomsten die we gewoon niet kunnen missen. Daarom reken ik op voldoende verkopers en natuurlijk ook kopers. Antoon, Ineke en Femie bedankt voor het geleverde werk.

Nieuwe leden zijn altijd welkom. Via de werkgroepen kunt U altijd aan de slag in onze vereniging. Heb je interesse om lid te worden of mee te werken in een werkgroep dan kan dat. Kom dan gewoon eens naar het Heemhuis om met onze vereniging kennis te maken. Lia en Ria zorgen dat op woensdagavond de koffie en thee klaar staat. Ik zou zeggen kom gerust eens binnen lopen. U bent van harte welkom.

Ad Jacobs, Uw voorzitter.

Kapel Onze-Lieve-Vrouw ter Sneeuw Werbeek

Tijdens de Heemreis naar Mechelen is ook een bezoek gebracht aan deze kapel, die al in 1665 is gebouwd. De legende die aanleiding vormde voor de bouw van de kapel laat zien dat deze een direct verband met ons dorp heeft...

Op de vooravond van Sint-Antonius, 16 januari 1645, reisde Willem Verreyt, een marskramer, van Baarle naar Chaam. Gekomen in de heide tussen Ulekoten en Chaam, zag hij, een weinig buiten de weg en op een kleine verhevenheid, een Lievevrouwebeeldje liggen. Alhoewel het sneeuwde was het beeldje droog. De marskramer borg het in zijn rugkorf en zette zijn weg voort.

Op de Chaamse dijk werd hij door twee soldaten aangerand. De ene had reeds de haan van zijn geweer opgetrokken om Verreyt te doorschieten, doch deze sloeg de aanrander zo geweldig met zijn stok op de hand en op het geweer dat het stukgeslagen wapen uit zijn handen viel.

“Zo was ik”, aldus Verreyt, “met de gratie Gods en de hulp van de H. Moeder Gods van de eerste soldaat verlost”. Daarop sprong de tweede aanvaller op de marskramer, roepend: “Nu moet ge sterven!”, en zette zijn geweer op het hart van Verreyt. Het schot ging af maar deerde het slachtoffer niet. Drie weken na het gebeurde, op 15 februari 1645, bracht Verreyt het gevonden beeldje naar Werbeek, en plaatste het in een boomstronk vlak bij de grote aardbaan.

Spoedig kwamen bedevaarders het beeldje vereren en werden door de voorspraak van O.-L.-Vrouw ter Sneeuw gunsten en genezingen bekomen.

Ons Heemhuis, 125 jaar oud

Sara Lambrechts

De tentoonstelling 'Ons Heemhuis, 125 jaar oud' werd goed bezocht en kreeg veel waardering, o.a. van familieleden van wijlen architect P.J. Taeymans, stadsgidsen en collega-tentoonstellingbouwers. Blijkbaar is Amalia heel wat initiatiefnemers een stapje voor geweest en dat doet deugd. Sara Lambrechts uit Herenthout (B) had hierin een belangrijk aandeel. Dankbaar maakten wij gebruik van haar studie ter voorbereiding van een eindwerk over gemeentehuizen van P.J. Taeymans. Wat hieronder volgt, is een gedeelte van de tekst die ze ons heeft bezorgd. Wie de tentoonstelling nog wil zien, kan terecht op het Begijnhof in Hoogstraten: het Stedelijk Museum huurde onze fotoreportage voor de periode omtrent september-december.

Historiek van het bouwen

In 1877 werd in Baarle-Hertog een gemeentehuis gebouwd in de nabijheid van de St.-Remigiuskerk, naar een ontwerp van provinciaal architect Pieter Jozef Taeymans. De gemeente Baarle-Hertog is een Belgische enclave in Nederland, bestaande uit de percelen die sinds de vroege middeleeuwen de hertog van Brabant als heer hadden.¹ In tegenstelling tot andere dorpen in de omgeving bleef in Baarle de twee-eenheid tussen Belgisch (Baarle-Hertog) en Nederlands (Baarle-Nassau) grondgebied tot op de dag van vandaag bestaan.

Op 30 juli 1875 nam de gemeenteraad van Baarle-Hertog het besluit een gemeentehuis te bouwen met doortochthuis en woning voor de veldwachter.² Als locatie koos men de plaats waar het oude lokaal van de jongensschool stond, in de Kerkstraat. Op aangeven van de gemeente vroeg de arrondissementscommissaris aan de gouverneur om de provinciale bouwmeester te sturen teneinde een plan en begroting op te stellen. Hij voegde er uitdrukkelijk de wens aan toe om de gevel van het gemeentehuis een meer monumentaal karakter te geven dan bij de meeste gemeentehuizen het geval was, daar de gemeente zich temidden van Nederlands grondgebied bevond.³ De gemeente

wilde blijkbaar een statement maken met haar eerste gemeentehuis. Voorheen werden de gemeentelijke documenten namelijk bewaard in de woning van de secretaris.⁴

Begin oktober 1875 gaf de gouverneur de opdracht aan Taeymans een geschikt project op te stellen.⁵ Toen er een tiental maanden later nog geen ontwerp was toegekomen, werd Taeymans aangemaand tot spoed en gevraagd voorrang te geven aan de opdracht voor Baarle-Hertog.⁶ Daarna duurde het niet lang meer: op 5 september 1876 stelde de architect het ontwerp voor aan de gouverneur.⁷ Naar een schatting van Taeymans zou de bouw van het gemeentehuis 11.247,22 BF kosten.

Nadat het ontwerp hen eindelijk had bereikt, keurden de leden van de gemeenteraad het goed zonder bijkomende opmerkingen in hun zitting van 13 oktober.⁸ Enkele maanden later waren ook het lastenboek en de beschrijving der werken voltooid.⁹ Het beschrijvend bestek heeft het expliciet over de afbraak van het bestaande gebouw waarvan de goedgekeurde bouwstoffen mochten hergebruikt worden.

Bij de openbare aanbesteding van 8 maart 1877 deden zes aannemers een bod. Jean Horsten uit Wortel werd met de laagste prijs van 10.450 BF tot aannemer van de werken verklaard.¹⁰ De gemeente verklaarde zich hiermee akkoord en de werken konden beginnen.¹¹ Aangezien het lastenboek vermeldt dat de werken klaar moesten zijn vóór 1 november 1877 en er geen documenten zijn die wijzen op een vertraging van de uitvoering, mogen we aannemen dat het gemeentehuis van Baarle-Hertog gebouwd werd in 1877. Het opschrift op de gedenksteen in de linkerzijgevel van het bouwwerk bevestigt dit:

‘De gouverneur Ridder E. Pycke
De burgemeester P.J. van Gilse
De bouwmeester P.J. Taeymans
MDCCCLXXVII’.¹²

Beschrijving van het gebouw

Het sobere bakstenen gemeentehuis van Baarle-Hertog met klassicerende elementen – de voorgevel heeft zowel wat van de Italiaanse renaissance als van

het (neo)classicisme – heeft een eenvoudige basisvorm. Het nagenoeg kubusvormige volume is vooraan voorzien van een dubbele, gevelbrede trap met perron en wordt bekroond door een tentdak. Een houten kroonlijst loopt rondom het ganse gebouw. Enkel de voorgevel en de linkerzijgevel zijn van buitenaf volledig zichtbaar; de twee overige gevels kwamen uit op een ruime binnenplaats. Die binnenplaats is intussen erg verkleind en beslaat nog slechts een stukje aan de rechterkant. Het gebouw van twee bouwlagen vertoont een bescheiden decoratie, voornamelijk bestaande uit bepleisterde delen aan de voorgevel; anders dan in Tielen dus. Rondbogen doen hun intrede: we treffen rondbogige openingen of nissen aan voor de bovenlaag (waar de gemeentelijke diensten hun onderdak hadden) terwijl het gelijkvloers (woning van de veldwachter) gekenmerkt wordt door steekbogen, uitgezonderd de ingang van de woning in de trap. Deuren, ramen en blindvensters zijn bij elk van de gevels anders verdeeld.

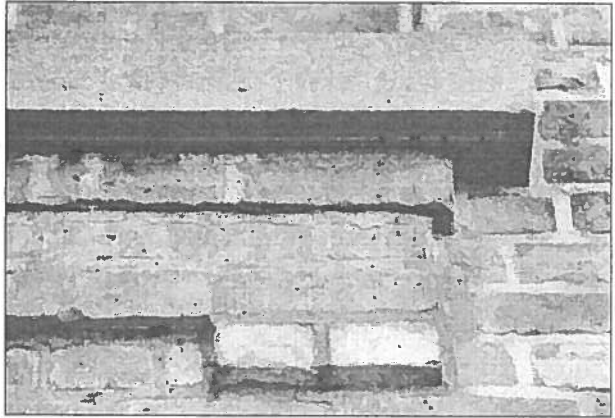
De evenwichtig ingedeelde voorgevel van drie traveeën vertoont egaal bepleisterde hoekpilasters, verbonden door een architraaf die werd doorgetrokken tot op de pilasters. Verder is de gevel horizontaal geritmeerd door drie bepleisterde muurbanden. De onderste bouwlaag werd voorzien van een bossage-bepleistering. Een gebroken driehoekig fronton met sluitsteen waarop het gemeentewapen prijkt, bekroont de lichtjes vooruitspringende middentravee die doorloopt in het trapvolume en de beide ingangen bevat. De gietijzeren balustrade van de trap zorgt voor een verfijnde toets in de massieve opstand. Arduin werd gebruikt voor de lekdorpels, de kordonlijst die de verdiepingen markeert, de plint en de trap treden. Op het ontwerp bemerken we rechts van de voorgevel een muurtje met de poort die toegang gaf tot de binnenplaats, later herbouwd en voorzien van een enkele deur.

De drie overige gevels vertonen een verdiept, omkaderd muurvlak met een aflijnende baksteen fries. Volgens het ontwerp waren deze gevels tevens voorzien van bepleisterde banden. Kenmerkend voor de linkerzijde zijn de twee blindvensters met lekdrempels. De ramen van de woning werden netjes hieronder geschikt. In het midden zit de gedenksteen waarvan de letters oorspronkelijk verguld moeten geweest zijn en die nu aan het zicht is onttrokken door een monument ter nagedachtenis van de gefusilleerden van Baarle-Hertog.¹³ Aan

deze zijde loopt het gemeentehuis door in een lagere muur die oorspronkelijk de binnenplaats begrensd maar nu de zijmuur is van een latere aanbouw. Die ruimte wordt verlicht door een groot rechthoekig venster en een kleiner raam met de vorm van de originele benedenvensters.

Het ontwerp toont de achtergevel met drie rondboogvormige openingen bovenaan; de linkse opening werd intussen opgemetseld. Op het niveau van de woning zaten drie vensters en een achterdeur, allen onder steekbogen. Nu is het een binnenmuur geworden met als enige opening een doorgang op de plaats waar het uiterst rechtse venster was. Ook de rechterzijgevel is niet helemaal intact gebleven. Van de drie blinde ramen op het ontwerp is er nog maar één overgebleven.

Zowel boven rechts als beneden rechts werden de nissen opengewerkt tot volwaardige vensters. Verder zien we op deze gevel een raam helemaal links en twee deuren in het midden. Eén ervan komt uit op de gevangenis, de andere leidt naar de veldwachterswoning.

Rond ramen en deuren is steeds een mooi uitgevoerde detaillering in het metselwerk te vinden.

Plattegrond

Bekijken we de rechthoekige plattegrond van de verdieping dan zien we een centrale hal die links toegang geeft tot de plaats waar het kadaster werd bewaard, rechts tot het secretariaat. De grootste ruimte, met schouw, is natuurlijk de raadkamer. Verder was er ook nog de archievenkamer met een trap naar de zolder. De indeling van de ruimte is nu nog ongeveer zo, enkel werd de binnenmuur tussen de voormalige archievenkamer en het secretariaat afgebroken waardoor één langwerpige ruimte verkregen werd. De trap naar de zolder (tevens naar het gelijkvloers) bevindt zich nu achterin deze lange ruimte. Later aanpassingen zijn

ook de opening tussen raadzaal en vroegere archievenkamer en het loket in de rechtermuur van de hal.

De inrichting van de hal en de raadkamer kunnen deels nog origineel zijn. Lambriseringen, deuren, bevloering, meubels en schouw – hetzij met neoclassicistische, hetzij met neo-Vlaamse-renaissancistische inslag – passen wel in het kader van toenmalige stijlopvattingen. Het lijkt mij evenwel niet waarschijnlijk dat voor de inrichting van in het begin net die twee stijlen werden gecombineerd. Mogelijk werd aanvankelijk een meer verfijnde classicerende stijl gehanteerd, gezien het exterieur. Het interieur schijnt wat te contrastrijk, bijvoorbeeld wat betreft de gebruikte houtsoorten, om oorspronkelijk te zijn. Vermoedelijk zijn heel wat elementen door de jaren heen vervangen geworden. Zeker is dat de schouw die nu aanwezig is in de raadzaal een heel verschillend uitzicht heeft van de schouw zoals ze staat aangeduid op de doorsnede. Op het ontwerp zien we een sobere, classicistische schouwmantel met consoles en rechthoekige boezem. De huidige haard vertoont een smalle en hoge haardmond, met zware houten mantelplaat, gemetselde wangen steunend op en bekroond door massieve bepleisterde delen en een taps toelopend rookkanaal.

Taeymans had het in de beschrijving der werken over grenen planken vloeren voor alle vertrekken op de verdieping.¹⁴ Daar zijn nergens nog sporen van. Zowel in de raadzaal, de hal als de voormalige kadasterruimte liggen nu marmeren of soortgelijke vloeren. De lambriseringen blijken overigens gemaakt te zijn van eterniet. Op de bepleisterde plafonds werden rondom lijsten getrokken.

De vroegere veldwachterswoning op het gelijkvloers kent in grote lijnen nog dezelfde verdeling als op het ontwerp staat aangegeven; de invulling is echter veranderd. Net zoals op de verdieping komt men binnen in de ‘gang’ of hal waarrond de andere ruimtes zijn geordend. De gang in de woning versmalde evenwel halfweg om door te lopen tot de achtergevel en zo uit te komen op de binnenplaats. Aangezien de gezinnen nogal talrijk waren, is op het plan veel slaapruijnte voorzien. De huidige bedsteden ingemaakt in een muur van de keuken worden nog niet vermeld door Taeymans. Het voornaamste vertrek wordt op het ontwerp benoemd als ‘keuken etc.’, wat toen zoveel wilde zeggen als leefruimte. Ingebouwd maar geïsoleerd van de rest van het gelijkvloers, is het

‘gevang’ uitsluitend bereikbaar via de binnenplaats. Rechts vooraan was plaats voor een kabinet. Eén van de latere ingrepen is het wegbreken van de binnenmuur tussen de smalle gang en de leefruimte, waardoor deze laatste vergroot werd. Van een keldertrap zoals aangegeven op de tekening is niets meer te zien. Wel is er nu een trap achterin om de verdieping te bereiken. Op het algemeen plannetje van Taeymans is te zien hoe op de binnenplaats nog enkele kleine ruimtes (ondermeer een wasruimte en een ‘gemak’) ter beschikking stonden van de veldwachter en zijn gezin. De aangegeven waterput is vermoedelijk een achttiende-eeuws overblijfsel van de school die op de plaats van het gemeentehuis stond.¹⁵ Zoals vermeld blijft van de binnenplaats tegenwoordig niet veel meer over. De latere aanbouw van één bouwlaag aan de achtergevel en het bijgebouwde hout-en kolenhok zorgen ervoor dat de binnenplaats nu beperkt is tot een smalle strook rechts van het gemeentehuis.

Interieur

Wat betreft het interieur van de woning geldt hetzelfde als voor de verdieping: een fraaie inrichting die een idee geeft van hoe het vroeger was, maar veelvuldig aangepast in de loop der jaren. Het beschrijvend bestek vermeldt rode plaveien voor de vloeren in de benedenruimtes.¹⁶ Die zijn intussen vervangen door afwisselend zwarte en gele vloertegels. In de mooi bewaarde gevangenissen liggen deels vloertegels met ster motieven en deels klampsteen op zijn kant gelegd zoals beschreven in het bestek.

Latere aanpassingen en gebruik

Voor de massieve hoofdtrap van het gemeentehuis van Baarle-Hertog bleek in het verleden kwetsbaar te zijn. Verschillende malen zou hij gerestaureerd en herbouwd worden.¹⁷

In 1904 meldde de gemeenteraad dat de hoofdtrap in een bouwvallige toestand verkeerde.¹⁸ Volgens de arrondissementscommissaris was dit te wijten aan gebreken in de plans en de uitvoering bij de bouw van het gemeentehuis. Het volgende jaar werd de trap grondig gerestaureerd onder toezicht van Jules Taeymans. De door hem opgestelde begroting maakte melding van afbraak- en

metselwerken. Men voerde tevens enkele verbeteringswerken uit aan het interieur, zoals het vernieuwen van plinten en bepleistering.

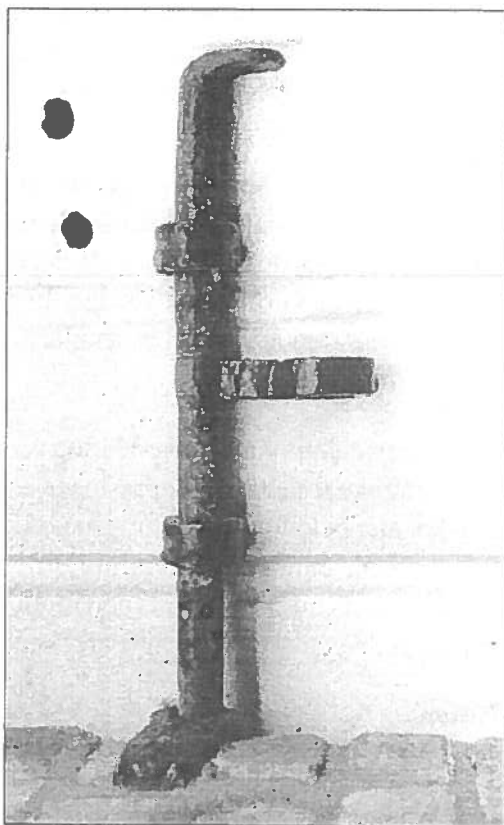
Nogmaals in 1930 waren verregaande herstellingen aan de trap vereist.¹⁹ Delen ervan werden opnieuw gemetseld, de balustrade en de arduinen plint werden hersteld. Tegelijkertijd onderging het gebouw algemene herstellings- en verbeteringswerken, weer onder leiding van Jules Taeymans. In de gang van de woning werd een nieuwe vloer gelegd, plafonds en muren werden bijgewerkt, het keldergat opnieuw gemetseld.²⁰ Verder herstelde men al het ijzer- en schrijnwerk, repareerde men deuren, vensters, vloeren en goten en vonden er schilderwerken plaats. Ook aan het dak voerde men herstellingen uit. Bovendien werd een klein deel van de binnenplaats (waar zich vroeger o.a. het washuis bevond) omgebouwd tot een 'brandspuitplaats'. Vermoedelijk werd toen de de muur aan de linkzijdige gevel herbouwd en voorzien van poort en venster.²¹ In deze periode bouwde men misschien ook het hout- en kolenhok rechts van het gemeentehuis.

Nog in 1930 werd in een lokaal op de verdieping een handbediende telefooncentrale ondergebracht. Later, toen er een einde kwam aan de permanente bewoning van het gelijkvloers met de verhuizing van de veldwachter (1952), verplaatste men de centrale naar het gelijkvloers.²²

Tijdens Wereldoorlog II liep het gemeentehuis schade op toen het centrum van de gemeente en de kerk werden verwoest.²³ Nodige herstellingen werden uitgevoerd in eigen beheer voor 12.358 Bfr., een kostprijs waaruit men kan besluiten dat het gelukkig nog meeviel met de schade.²⁴ Met de verwijdering van de telefooncentrale in 1970 werd heel het gebouw als gemeentehuis in gebruik genomen.

In 1985 besloot de gemeente om de voormalige jongensschool wat verderop in de Kerkstraat om te bouwen tot gemeentehuis.²⁵ Uiteindelijk in 1987 werd het oude gemeentehuis van Taeymans verlaten. De gemeente gaf de voorkeur aan een culturele bestemming en wees als nieuwe huurder de plaatselijke heemkundekring 'Amalia van Solms' aan. Het gemeentehuis werd een heemhuis met archief-, werk- en tentoonstellingsruimte.

Daartoe waren wel de nodige aanpassingswerken nodig.²⁶ Men bracht een binnentrap aan als verbinding tussen de begane grond en de verdieping, in de hoek waar achtergevel en rechterzijgevel mekaar raken. Het bovenraam in de achtergevel werd hiertoe dichtgemaakt; het blindvenster in de zijgevel werkte men open. Op de verdieping verlaagde men het plafond van de ééngemaakte ruimte rechts, die zou dienen als bibliotheek en archief. De raadzaal en hal werden in toenmalige toestand bewaard. Beneden, rechts achteraan, voorzag men in een keukenblok. Nog op het gelijkvloers richtte men de vroegere keuken en leefruimte in als Kempense huiskamer in oude stijl. In het oude kabinet van de veldwachter werd een toilet geplaatst. Ook het exterieur werd opgeknapt; metselwerk, voegen, bezettingen en dorpels werden gekuist en vernieuwd waar nodig. Het muurtje rechts van de voorgevel, met toegang tot de binnenplaats, werd herbouwd. Het heemhuis werd officieel in gebruik genomen in september 1989.

De grendel van het cachot is nog altijd functioneel.

Intussen was gebleken dat het gebouw met een ernstig vochtprobleem te kampen had. De installatie van centrale verwarming betekende een enorme verbetering op dit vlak. In 1996 werd door de heemkundekring de voormalige brandweerkazerne achter het gemeentehuis omgevormd tot tentoonstellingsruimte.²⁷ De poort werd een ruim venster; de oude waterput integreerde men in de

expositieruimte. De hoofdtrap aan de voorgevel bleef een zorgenkind. In 1989 nog grondig gerestaureerd, moesten nog geen tien jaar later de voegen worden opgespoten met siliconen om vochtinsijpeling te voorkomen. In dezelfde periode werd het dak geïsoleerd.

In 1994 werd het voormalige gemeentehuis beschermd als monument door minister Sauwens van de Vlaamse Gemeenschap.²⁸ Momenteel is het gebouw in een relatief goede toestand. Vochtigheid blijft evenwel een probleem en het dak moet nodig vernieuwd worden. In de toekomst zou de heemkundekring graag het resterende van de binnenplaats overdekken met een glazen structuur.

Besluit

Het gemeentehuis van Baarle-Hertog was als dusdanig in gebruik van 1877 tot 1987. Talrijke structurele aanpassingen en herstellingswerken doorheen de jaren konden niet beletten dat het originele karakter in grote lijnen bewaard bleef. Integendeel, dankzij de continuïteit in het gebruik kunnen we het oude gemeentehuis nu bekijken als een mooi geconserveerd voorbeeld van de late negentiende-eeuwse burgerlijke architectuur van Pieter Jozef Taeymans.

Noten

- 1 H. HASQUIN, Gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek, Brussel, 1980, deel 1, p.63.
- 2 E. RAGAS, Beknopte geschiedenis van het gemeentehuis van Baarle-Hertog, in Nieuwsbrief 'Amalia van Solms', jg.4, 1991.
- 3 PAA, GH, Baarle-Hertog, 1. Bouwen van een gemeentehuis 1875-1877, brief arr. comm. aan gouv. 29/09/1875.
- 4 Informatie verkregen van Herman Janssen, lid van de heemkundekring Amalia van Solms.
- 5 PAA, GH, Baarle-Hertog, 1 Bouwen van een gemeentehuis 1875-1877, brief gouv. aan PJT 04/10/1875.
- 6 Ibidem, brief gouv. aan P.J.T. 17/08/1876.
- 7 Ibidem, brief P.J.T. aan gouv. 05/09/1876. Het ontwerp wordt bewaard in het Provinciaal Archief: PAA, GH plannen kaft 1.
- 8 PAA, GH, Baarle-Hertog, 1. Bouwen van een gemeentehuis 1875-1877, verslag gem. raad 13/10/1876.
- 9 Ibidem, lastkohier en beschrijvend bestek, 14/12/1876.
- 10 Ibidem, p.v. van de openb. aanb. 08/03/1877, brief gouv. aan arr. comm. 09/03/1877.

- 11 Ibidem, brief arr. comm. aan gouv. 06/04/1877.
- 12 J. JANSEN, A. VAN TUIJL, Baarle in stukken, Baarle-Hertog-Nassau, 1992. Deze gevelsteen is thans onleesbaar geworden door afslijting. Bovendien is het moeilijk zichtbaar door het monument ter nagedachtenis van slachtoffers van W.O. II dat in 1993 aan de linkerkant van het gemeentehuis werd geplaatst.
- 13 Aldus het beschrijvend bestek van 14/12/1876. PAA, GH, Baarle-Hertog, 1. Bouwen van een gemeentehuis 1875-1877.
- 14 PAA, GH, Baarle-Hertog, 1. Bouwen van een gemeentehuis 1875-1877, beschrijvend bestek 14/12/1876.
- 15 Deze put is tot op heden bewaard gebleven en geïncorporeerd in de huidige tentoonstellingsruimte. H. JANSSEN, Zilver voor Amalia (3): een eigen heemhuis, in Van Wirskaante nr. 3, september 2001.
- 16 PAA, GH, Baarle-Hertog, 1. Bouwen van een gemeentehuis 1875-1877, beschrijvend bestek 14/12/1876.
- 17 Het metselwerk van de trap verschilt erg van de gevels, met bakstenen die veel donkerder zijn van kleur. Van wanneer dit metselwerk precies dateert, is niet duidelijk; misschien van de restauratie in 1989.
- 18 PAA, GH, Baarle-Hertog, 2. Herstellingswerken 1904-1905.
- 19 PAA, GH, Baarle-Hertog, 4. Herstellingswerken 1930.
- 20 Misschien wel de huidige zwarte en gele vloertegels.
- 21 Het verschil in metselwerk tussen de gevels en de lagere muur is duidelijk. De gevels van het gemeentehuis werden gemetseld in kruisverband, zoals overigens in het bestek stond vermeld; de muur van de voormalige brandweergarage in klezorenverband. De poort is nog te zien op een oude prentkaart van het gemeentehuis.
- 22 E. RAGAS, Beknopte geschiedenis van het gemeentehuis van Baarle-Hertog, in Nieuwsbrief 'Amalia van Solms' jg. 4, 1991.
- 23 H. HASQUIN, gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek, Brussel, 1980, deel 1, p. 63.
- 24 PAA, GH, Baarle-Hertog, 5. Oorlogsschade herstel 1950.
- 25 E. RAGAS, idem.
- 26 Informatie over deze werken in: H. JANSSEN, zilver voor Amalia (3): een eigen heemhuis, in Van Wirskaante nr. 3, september 2001. Ook het herstellingsplan bewaard in het archief van de heemkundekring verduidelijkt de uitgevoerde werken.
- 27 In 1930 begonnen als kleine brandspuitplaats, maar intussen vergroot en het hele achterdeel van de binnenplaats innemende, waardoor het benedenniveau van de achtergevel geheel geïntegreerd werd en de muuropening toegemaakt. Wanneer dit precies gebeurde, heb ik niet kunnen terugvinden.
- 28 Bescherming bij Ministerieel Besluit van maart 1994.

De Grebbeberg

Piet van der Flaes

Een tijdje geleden werd me door Antoon van Tuijl een boekje in de hand gedrukt: 'De 80-urige oorlog'. Het ging over de Slag om de Grebbeberg bij Rhenen van 10 tot 14 mei 1940. De linie liep dwars over de bergen. Ze werd verdedigd door het 8^e R.I. onder bevel van Kolonel Landzaat. Heden zijn de restanten van de Bunkers 1 en 15 nog te bezichtigen. De aanvallers waren Oostenrijkers. Het voorterrein van de linie bestond uit boomgaarden. Men had besloten om deze op te kopen maar men had het geld hiervoor nog steeds niet ter beschikking gesteld. De linie bestond uit stalen koepels, omringd met beton en zand. Ze waren onderling verbonden door loopgraven met planken afgezet en planken vloeren. Er waren koepels voor één man, maar er waren er ook voor meerdere personen, met machtige geweren en handgranaten. Men had in diverse musea oude kanonnen gehaald en van oude munitie voorzien.

Één ding hadden ze goed voor elkaar gekregen: de luchtdoel-kanonnen. De manschappen hiervan waren zeer goed getraind en schoten circa 450 Duitse toestellen neer. Vijf dagen voor de aanval kwamen Duitse officieren deze linie bezoeken. Ze namen alles in zich op. Enkele Duitsers bleken later in het bezit van verbeterde kaarten met daarop de laatste gegevens van de versterkingen. Welke 'halve gare' had dit op zijn geweten? 380 Nederlanders gaven hun leven en liggen begraven op de Grebbeberg. Ik bekijk nu een foto waar scouts van de padvinderij bezig zijn met het verzamelen van de lijken der gesneuvelden van beide zijden.

Ongeveer 30 jaar geleden was ik samen met mijn zoon Theo en de broers Van Draanen als toeschouwer aanwezig bij een moto-cross die verreden werd op de Grebbenberg. De motoclub had een veld zeer goede rijders aangeworven waaronder onze streekgenoot Willie van Loon uit Weelde. Hij was op dat moment een zeer goede rijder, maar zou deze sport op moeten geven wegens rugklachten. We lieten de auto op een parkeerplaats achter en beklommen de berg via een steenfabriek langs de Waal. Die had om zich van klei te voorzien een enorme

krater gemaakt. Hier had men een gedeelte van het parcours aangelegd. Er stond een massa volk langs de draad. Vlak voor ons stond aan zijn zangerige taal te horen een Limburger met zijn zoontje van ongeveer 12 jaar. Hij moest plassen en wrong zich uit de menigte. Even later riep hij luid iets naar zijn vader. Hij was bezig iets uit de grond te halen. Even later kwamen ze beide terug met een verrekijker. Niet te geloven; meer dan 30 jaar had die daar gelegen aan de voet van een reus van een eik. Als een kostbaar souvenir ging hij mee naar Limburg.

Uitnodiging

Els Verbiest organiseert op donderdag 17 oktober vanaf 20u een kookavond voor leden van onze vereniging. Zij zal een keuze bereiden uit de heerlijke recepten die onlangs van haar verschenen in de reeks '2000 jaar eten en drinken'.

Plaats van gebeuren: de parochiezaal van Zondereigen.

Zin in een gezellig en leerzaam avondje uit? Informeer in het Heemhuis naar de deelnameprijs en schrijf zo vlug mogelijk in.

Een aanrader!

Aon de praot mee (12)... Emiele en Annie Rijsbosch 'Wij kunnen mekaar nie missen'

Dré Moors

Wie zijn Emiele en Annie Rijsbosch

Miel (uitgesproken als 'Mil', zo noemt en kent iedereen hem in Baol) werd geboren op 16 juni 1917 in Baarle-Hertog. Hij is nu dus 85 jaar. Zijn vrouw Annie werd geboren in Tilburg op 22 september 1919. Deze maand wordt Annie dus 83. Miel en Annie trouwden op 1 oktober 1949. Uit hun huwelijk werden vier kinderen geboren. De oudste, Charel, is 51. Zijn drie zussen Maria, Corrie en Pol (Paula) zijn respectievelijk 49, 45 en 41 jaar oud. Opa en oma Rijsbosch zijn heel erg blij met hun zeven kleinkinderen. Heel zijn arbeidzaam leven is Miel hoefsmid geweest. Zijn bedrijf was gevestigd op de spie tussen de Alphenseweg en het Oosteind. Het is er nu een ontsierend braakliggend terrein. Ook zijn vader en zijn opa hebben er het beroep van hoefsmid uitgeoefend. Zijn vader overleed op jonge leeftijd, toen hij nog maar 59 jaar oud was. Zijn opa, in Baol 'Jantje van de Smid genaamd', is 92 geworden. Annie was tot haar huwelijk lerares op de huishoudschool in Tilburg. Toen haar schoonmoeder in Baol ophield met de winkel in huishoudelijke artikelen, onder één kap gesitueerd met de smederij, heeft Annie nog vele jaren de winkel gerund.

Miel en Annie bij de authentieke hoefstal met daarin het door Miel gemaakte paard van hoefijzers.

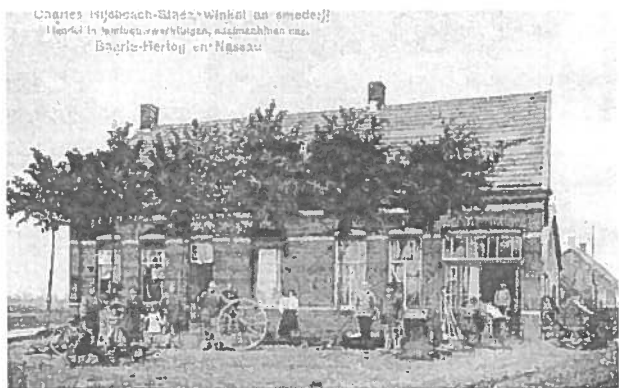
Beiden maken nog een zeer vitale indruk. "Ik gebruik nooit gin smink of wet dan ok. Daarom heb ik gin rimpels denk ik! Ik ga nog iedere dag zwemmen. In Baol heb ik nog actie gevoerd veur behoud van het zwembad. Vruiger heb ik ok nog veul getennist. Daor ben ik mee gestopt toen ik getrouwd ben. Dè kos un

vrouw van unne smid toch nie blijven doen”, aldus een lachende Annie. Annie heeft geen seconde spijt gehad van het wonen in Baol. “Ik vuul er mij nog altij op vakantie. De eerste jaren keken we tot Tiesje Schel toe. Ik was op den buiten hè. Ik heb nooit geen vart gehad naar Tilburg.” Miel maakt zich tot op de dag van vandaag niet druk. Annie: “Ge kunt daar gin ruzie mee krijgen!” Elke dag wandelt hij naar de Molenstraat om zijn Gazet op te halen. En zo blijft ook Miel goed in beweging.

Miel en Annie komen allebei uit een smederij-nest

Miel: “Ik heb altij al smid willen worden. De traditie van mijn vaoder en grootvaoder wou ik veurtzetten. Onze pa stierf toen ik nog mar twaolf jaor oud was. Daorum ben ik het smidvak al gauw gaon leren. De smederij wier toen veurtgezet mee personeel. In Lage Mierd ben ik un paor jaor bij de smid gewiest om de stiel te leren. In Tilburg heb ik op de ambachtsschool gezeten. Ik ben ok op kostschool gewiest in Herenthals. Ik zat toen bij een héél goei kotmadam. Alleen mee Paosen, Pinksteren en Kerstmies ging ik naor huis. In Tilburg, Breda en Osterhout heb ik nog verschillende cursussen gevolgd. En tot slot heb ik vanaf 1936 gedurende drie jaor in Brussel de hoefsmidschool gehad. Dè was elke zondag. Om half vijf de deur uit, mee de fiets naor Turnhout en dan mee de trein naor Brussel. Om negen uur begossen de lessen en om vijf uur waar ik wir thuis.” Ik vraag hem of hij dan niet op zondag naar de kerk moest. Miel denkt na, maar Annie antwoordt: “Ja, om vijf uur moes ie bij de Bruine Paoters in Turnhout naar de mis. Daor wier speciaal veur de vissers un vruge, korte mies, zonder preek gedaon. Dè moes Miel, want z’n moeder was héél fijn.”

Annie blijkt een echte Tilburgse te zijn. Tot haar

Winkel en smederij omstreeks 1922. Midden op de foto kleine Miel op de arm van zijn moeder.

huwelijk woonde ze op de Korvelseweg. Meer Tilburgs kan bijna niet. “Wij hadden óók een smederij. Mijn vaoder was gin hoefsmid, mar machinesmid. In Tilburg waren veul textielfabrieken. Onze pa mos dan stoommachines en draaimachines repareren. De smies is er vandaog den dag nog steeds. Just tussen Korvel en St. Anna, halverwege, bij de Korveldwarstraat. In Roermond heb ik gestudeerd. Daar heb ik een diploma gehaald om op de huishoudschool les te kunnen geven. Dè heb ik altijd mee heel, heel veul plezier gedaon. Toen ik mee Miel trouwde, ben ik er mee gestopt. Dè was nou eenmaal in die tijd”, aldus Annie.

Miel en Annie leren elkaar kennen

Annie kan het zich nog herinneren als de dag van gisteren. “Ik kende hum nie, hij kende men nie. Op een gegeven moment in 1946, direct na de oorlog, organiseerde men broer un fist voor de smederijbond. De smeden uit de omgeving kwamen daar ok naor toe. Ok uit Alphen en Baol. Ik mocht van mijn vader ook

mee. Die van Puij uit Alphen kende ik wel. Toen viel mijn oog op Miel. Ik zeg tegen mijn broer: wie is dè? Dè is een smidje uit Baol, zeet ie. Toen heb ik aon hum geen aandacht gegeven. Ik mos gin smidje! Marre, uiteindelijk is het er toch van gekomen. Want wè bleek, laoter kwaam ie mee den auto. Dè mokte indruk op men! Wij han ginne auto thuis, dus dè was al heel iets”, aldus Annie.

Miel: “Ons Annie was een schoon meske, bij de hand. Mar dieën auto hee wel geholpen. Het was unnen ‘Renault Prima Quatre’. Het was net zonne hoge hoed. Hij was zo’n jaor of tien oud. Trouwens, over mijn rijbewijs mot ik straks nog iets vertellen”. Annie: “Onze Miel was ok unne

De auto uit 1936, waarmee Miel indruk maakte bij zijn vriendin Annie.

knappe, de schoonste van heel Baol. Anders had ik hem nie genomen. Veul vrouwvolk was zot op hum.”

Als ik Miel vraag of hij veel vriendinnen heeft gehad, steekt hij tien vingers in de lucht. Annie corrigeert onmiddellijk. “Ja, die hum achterna liepen. Meer nie!” Annie: “We hebben tweeëneenhalf jaar verkering gehad. We zagen elkaor nie in de vastentijd. Wel mee halfvasten. Dè vond ik zo belachelijk! Ik heb ut er bekaanst veur uit gemaakt. Mar ja, Miel die mocht nie van zijn moeder. In Baol paste dè nie. In Tilburg waren ze nie zo preuts. Mee Paosen zou ik veur het eerst naor Baol gaon. Ikke un schoon kleeke gemaakt. Mar toen belde ie det ut beter was dè ik nie kwaam. . . . Dè paste nie in Baol! Toen heb ik gezee, dan hoefde nooit mir te komen!” Miel lachend: “Dè heb ik nie gehoord!” Annie: “We zijn getrouwd op 1 oktober 1949. Viel op unne zaterdag. Dè was unne vrije dag vanwege de heilige Remigius.”

Miel komt nog even terug op zijn auto en zijn rijbewijs. “Janus Remeijssen, broer van Pietje uit Alphen, hai unne garage in Turnhout. Hij komt bij ons binnen en zegt det ie unne auto bij hee die te koop is. Ons moeder was veuruitstrevend en zee, liever unne auto dan unne motor. Hij kostte 5.000 Bfrs. Toen veul geld. Hij zee: kunde gij rijden? Ik zeg neie, ik heb er gin verstaand van. Nou, dan stap mar us in, dan gaon we rijden. Wij den Alphenseweg op. Bij de leste boerderij, die van Jef Hendrixx draait hij om. Nou gij! Ikke achter het stuur terug naor huis. Dè ging goed. Afijn, hij mos toen terug naor Turnhout. Bij de brug stapt hij uit, ik draai om en rij terug naor Baol. Het ging goed. Onderweg kwam ik éne auto tegen, die van vrachtrijer Olieslagers.

In 1953 kreeg ik bericht om op ut gemintehuis ut rijbewijs op te halen. Den Belze sik vroeg: Wè kunde allemaol rijden? Ikke: auto, dè gaot wel. Wè nog meer? Ik zee vrachtwaogen. Nou, des goed. En bus? Neie, daor kruip ik nie in. En ikke naor huis mee un rijbewijs veur auto en vrachtauto. Nog nooit gereëen in unne vrachtwaogen. Zo gemakkelijk ging dè!”

Annie wil nog iets kwijt over hun huwelijksreis. “We zijn op huwelijksreis gewiest in Lourdes. Lourdes was traditie van de Belzen. As de ouders het konden betalen, kreeg je dè als cadeau van thuis. Ik zeg toen tegen hum: Lourdes, dè is toch zo overdreven katholiek! Laot ons mar naar Valkenburg gaon. Dè lekt men net zo

gezellig! Mar ut wier toch Lourdes. We hebben irst twee nachten geslaopen in Brussel in een heel chique hotel. Hotel Atlanta. Ik kwam ineens in de rijkdom. Miel had dè geregeld.” Miel: “Daor was toen al een koud buffet. Net as nou bij de Valk, allemaol schaaltes.”

Werken in de smederij

Achttienjarige Miel met voorhamer in de deuropening van de smederij. Naast hem knecht Chareltje Jansen uit Turnhout.

Voor al in de beginjaren hield Miel zich een gedeelte van de dag bezig met het beslaan van paarden. Dat vond hij erg leuk werk. Hij had niet voor niets een opleiding gehad tot hoefsmid. Miel: “Ik besloeg drie tot vier paarden per dag. Anderhalf tot twee uur werkte aan de vier voeten. Er waren pèrden bij die dè nie gère han. Een boer die zijn perd voor normaal boerenwerk gebruikte, kwam twee of drie keer per jaor om zijn perd te beslaon. De ouwe ijzers wieren dan wir gebruikt. De hoornhuid moest dikwijls flink ingekort worden.”

Ik vraag hem of dat niet zeer deed. Miel: “Naogels knippen bij jou, doe dè dan zeer?” Annie valt haar Miel een beetje af: “Ja wel. Bij het ene pèrd wel en den andere nie. Ze gingen nog al eens te keer in den hoefstal!” Miel vervolgt zijn verhaal: “In het vuur wieren de ijzers terug op maot gemaekt en dan op de voet gebrocht. Dè stonk wel wa. De hoefnaogel moes te precies op de goeie plak er in slaon, tussen de hoornwand en het vleesgoed. As ge dè nie goed deed en ge raakte ut vleesgoed, dan begon ie te bloeien. De lange stert werd dikwijls ingekort. We noemden dè de stert blokken. Ik had daor unne speciale schaar voor. Ge most dan precies knippen tussen de staartknobbels. Eigenlijk mos dè de veearts doen. Een heet ijzer hiel de tegen de wond om het bloeien te stoppen.

As ut gesneeuwd had mossen de pèrden scherp gezet worden. Bij onverwachte sneeuw stonden er soms wel twintig pèrden veur het huis die scherp gezet mossen worden. Ik haolde er dan de ijzers af, boorde er twee of vier gaten in, snee er draad in veur de schroeven en zette dan de ijzers er terug op. Buiten het beslaon van de pèrden repareerde ik ok heel veul kachels en maakte ik ploegen.

Tussen Kerstmis en Nieuwjaar was de slechtste tijd veur men. Dan mos ik binnen zitten en rekeningen schrijven. Toen gingen die één keer per jaor de deur uit.” Annie: “Daor heb ik mij nooit mee gemoeid.” Miel: “In de laotere jaren werd er in het boerenbedrijf steeds meer gemechaniseerd. Mijn werk werd achtereenvolgens steeds meer het repareren van ploegen, eggen, maaimachines en dorsmachines. Nog laoter veural tractors repareren en verkopen, zoas de Lanz en de John Deere.” In 1982 ben ik gestopt mee de smederij. Ik hai unne goeie opvolger, Jaon Antens. Die hai mijn karakter. Niet te veul praoten, eerlijk. Hij had al een werkplaots op de Nonnenkuil. Daor heb ik hem nog twee jaor mee geholpen.”

Ik kan mij als kind dat iedere dag naar de lagere school liep nog heel goed herinneren dat Miel of zijn vrouw in draf vanuit de winkel of de smederij de Alphenseweg overstaken. In het magazijn daar ging dan een heel harde telefoonbel over. Miel: “We han daor een Hollands magazijn. We kregen namelijk problemen mee de Hollandse douane als er Hollandse spullen op Bels grondgebied stonden. De telefoon ging nogal eens. Zogauw die begos te bellen, was het lopen geblaozen. Soms as ik de telefoon aanpakte bleek dè ze men nie mossen hebben, maar Annie. En ok omgekeerd.” Annie: “Het was ok geregeld te doen det er gebeld wier veur de buurt. Die han ok gin telefoon. De vrijer van de dochter van Vinckx belde ok nogal eens. Dan mos ik twéé straoten oversteken. Mee kerstmis zat ik eens lekker binnen bij de kachel mee mijn pantoffeltjes aan. De telefoon aan de overkant ging wir. Wè bleek, het was dieë vrijer wir. Toen was ik toch wel kwaod. Mar ik heb ze wel geroepen!”

Annie en haar winkel

“Schoonmoeder verkocht vooral naaimachines, potten en pannen en plattebuis-kachels. Ze was een echte zakenvrouw en een reuze schoonmoeder. Ze bemoeide zich nergens mee. Toen ik in 1959 uit de kleine kinderen was, heb ik de winkel

overgenomen. De winkel was toen mar één kamer groot. Al gauw wier de winkel te klein. Er was in Baol behoefte aan een winkel met huishoudelijke spullen. Er wier steeds meer getrouwd. In 1964 is de winkel uitgebouwd en is de smies verplaatst naor achteren. De bomen die veur het huis stonden mossen er toen uit. Dè hebben de kinderen altij heel erg gevonden. Zondags hielp Miel mee in de winkel. Ik probeerde de mensen iets praktisch aan te raden. Ik gaf veul uitleg, dè was mijn vak. De Baolse mensen accepteerden mij volledig. Onze pa zee dan nog al eens: Gij gift unne hele uitleg hoe ze soep motten koken en hoe ze koffie motten zetten en ge verkopt de goeiekopste!” Miel: “Ik praotte twee minuten en ik verkocht den duurste. Ons Annie zee dikwijls, den dieë is duurder mar is het geld eigenlijk nie werd. Mar ik wou geld verdienen.”

Annie: “Jè, onze pa was meer zaakenman. Oh ja, wat ik ok nog wil vertellen. Op unne dag kwam Chareltje Geerts uit Castel bij mij in de winkel. Helaas is ie pas geleeën gestorven. Hij zag de pan nie staon die hij wou hebben. Chareltje zee det ie persé een pan wou van zo’n acht tot tien liter inhoud. Ik zeg tegen hum, waaarom toch zonne grote pan Charel? En Chareltje zee: Dan kookt menne melk nie mir over en kan ik er mun onderbroeken in koken!! In 1986 ben ik gestopt met de winkel. Spijt? Nee, ik had nooit mijn hobby’s kunnen doen. Ik ben toen naar de Franse les gegaon, ben een bloemschikcursus gaon volgen en heb ook op de naailes gezeten.”

Koninklijke waardering

Gedurende 25 jaar is Miel voorzitter geweest van de COO. Deze letters staan voor ‘Commissie van Openbare Onderstand’. Tegenwoordig is dat het OCMW. Miel: “Mijn vaoder is ok veurzitter gewiest. Alle maanden moesten wij vergaderen. Mensen die het vanwege ziekte of zo moeilijk han, kregen dan wat geld.” Annie: “Toen was ut wel gemakkelijker want toen woonden er nog nie zoveul vreemden in Baol. Toen wiest onze Miel meteen van welke familie ze waren en of ze echt hulp nodig han of nie.” Miel: “Ik heb er nooit éne franc voor gebeurd. Mar toen ut OCMW kwam in de plaats van het COO, wier de daorveur wel betaold. Iedereen was ineens kandidaat, van te veuren niemand! Bij mijn afscheid heb ik van Koning Boudewijn een medaille en een oorkonde gekregen.” Vol trots laat Miel mij de medaille en de oorkonde zien.

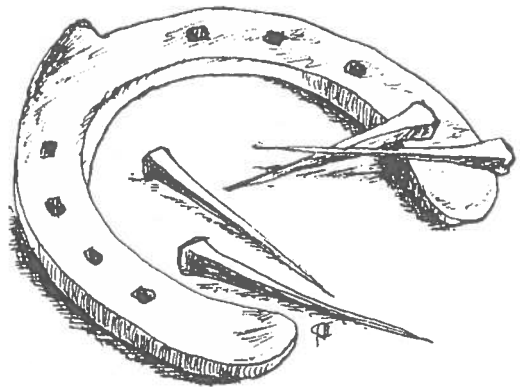
Baol

“Vroeger was Baol Baol. Is nou nie mir. Er wonen veurt meer vremden dan Baolse. Er worden ok veul te veul appartementen gebouwd. Kijk ok naar de Singel. Was vruger noal wè mooier veur de bouw van de Rabobank. In Oirschot en zo wordt het ouwe in stand gehouwen. Maar ja, hier gaon ze er allemaol aan zitten peuteren. Dat is wel jammer”, aldus Miel en Annie.

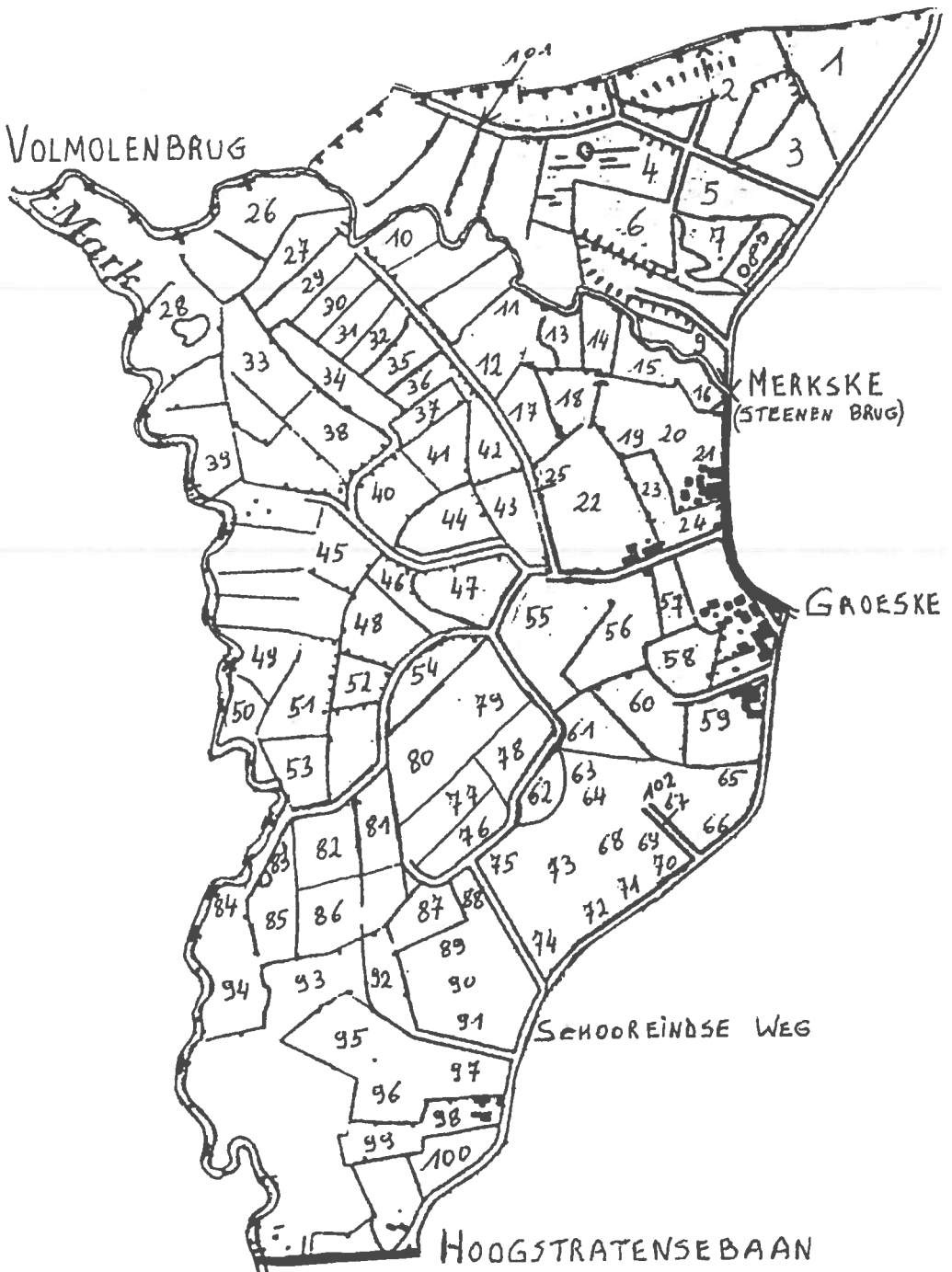
Afscheid

Voraf had Miel heel veel schrik van dit gesprek. Hij was bang na een half uur al uitverteld te zijn. Maar het is hem reuze meegevallen. Onder het genot van een glaasje port keuvelen we nog wat gezellig na. Buiten laten ze mij nog de authentieke hoefstal zien die 200 jaar oud is. In de hoefstal staat een prachtig paard op ware grootte, door Miel gemaakt van hoefijzers. Ook staat er een zeer authentieke koelbak uit 1793, waarin vroeger het gloeiendhete hoefijzer werd afgekoeld. Heel duidelijk is dat Miel en Annie nog hartstikke gek op elkaar zijn. Ze kunnen elkaar niet missen. “Wij hopen als het kan nog heel lang samen te kunnen genieten. Wij kunnen mekaor nie missen. Annie vult aan: “Mijn vader is 96 geworden, mijn moeder 87. Vader stierf op vrijdag en moeder drie dagen later. En dat is mooi jong. Zo iets zouden wij ook willen. Dè zeggen we dikwijls.”

Miel en Annie, heel erg bedankt voor dit fijne gesprek. Het was een genot om met jullie te buurten. Namens alle leden van onze Heemkundekring waarvan jullie ook al jaren lid zijn, wensen wij jullie nog heel veel fijne jaren toe. Met de nadruk op samen. Het ga jullie goed!

VOLMOLENBRUG

MERKSKE
(STEENEN BRUG)

GAORSKE

SCHOOREINDE WEG

HOOGSTRATENSEBAAN

Toponiemen in Castelré

Herman Janssen

De Werkgroep Ulicoten verzamelt al geruime tijd toponiemen: namen van akkers, weiden, beemden, waterlopen, vennen, straten, huizen, enzovoort. Met name Fons Willemsen en Marie Janssens-v.d.Put zijn buitengewoon actief. En niet alleen in Ulicoten. Marie is afkomstig van Castelré en kent daar veel mensen. Samen met Fons gaat ze op huisbezoek. Ze vragen om namen op hun kaart te zetten.

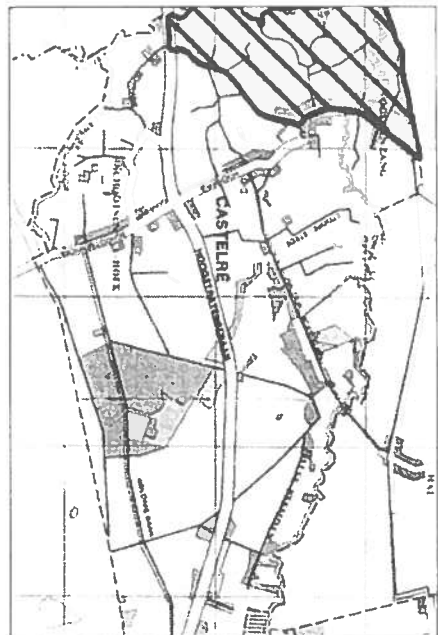
Eerst komt Castelré aan de beurt en daarna volgt Ulicoten. Mocht ook de Werkgroep Zondereigen bij dit project aansluiten, dan is een groot gedeelte van Baarle's grondgebied bevestigd. Misschien slagen we er vervolgens in om de hedendaagse toponiemen van de rest van Baarle in kaart te brengen. Dit alles zou interessant zijn voor de localisatie van honderden 17de en 18de eeuwse toponiemen uit het gemeente-archief. Wanneer dit monnikenwerk achter de rug is, dan kan de verklaring van de toponiemen ter hand worden genomen.

Er is nog een lange weg te gaan, maar je moet ergens beginnen: met een opsomming van de Castelse toponiemen zoals Marie en Fons die bijeen hebben gesprokkeld. Alvast een rijke oogst! Deze eerste aflevering biedt je maar liefst 102 namen uit het smalle gebied begrensd door een klein stukje Hoogstratensebaan, de Mark stroomafwaarts, het Merkske stroomopwaarts, de bossen ten noorden van de Kwebbenstraat, de weg van Hal naar het Groeske en de Schooreindseweg (de steen- en zandweg van den Driehoek naar de Schrans).

Sommige akkers hebben meerdere namen. De minst voorkomende namen staan dan tussen haakjes. Ken je nog andere toponiemen in dit gebied of is er een foutje geslopen in onderstaande lijst? Heb je zin om deel te nemen aan de bevragingsronde? Laat iets van je horen! Er staan nog heel wat blanco gebieden op onze stafkaart...

1. De Kwebbe (Achterste Vogelzank)	31. Achterste Bemd
2. Geetsebos	32. Achterste Bemd
3. Begijnenbos (Voorste Vogelzank)	33. Grote Bemd
4. De Kwebbe	34. Groeskesbemd (Schrijvers)
5. Klein Amerika (Begijnenbos)	35. Middelste Bemd
6. De Kwebbe	36. Vurstebemd (Eekelenbos)
7. Klein Amerika (Den Berg) (Amerika)	37. Gareel
8. Den Berg (Bergske)	38. Groeskesbemd (Van Calsteren)
9. Moerkuilen	39. Vermeiresbemd
10. Eelsebemd	40. Groot Kerkeveld
11. Stuk van Toon Jacobs	41. Kerkeveld (Midden Kerkeveld)
12. Voorstenbemd (Leuk)	42. Klein Kerkeveld
13. Achterste Bemdeke	43. De Leuk (Klein Waaike) (Auwenhof)
14. Middelste Bemdeke	44. De Leuk
15. Eerste Bemdeke	45. Schraske
16. Brugbemdeke	46. Blokske
17. De Leuk	47. Kempes Hof (Kempisch Hof) (Grote Hulsakker)
18. Drieske	48. Gaarshof (Hooghout) (Bemdekes)
19. Smalle Reep	49. Groeskesbemd
20. Grote Dries	50. Den Usbemd
21. Den Driehoek	51. Hooghout (Cilleke)
22. Koeikuil (Aa stee)	52. Gaarshof
23. Vonderbemd (Achter den Hof)	53. Hooghout
24. Aa stee	54. Pereboom (Halve Maan)
25. Van Hessenstraatje	55. Akkerkes (Kleine Hulsakker) (Koeikuil)
26. Brugbemd	56. Koeikuilen (Brozen dries) (Broos dries)
27. Jaonebemd	57. Koeikuilen
28. Desmedt	58. Eelenakker (Hendrikke-akker)
29. Lange Bemd	
30. Heystenbemd	

59. De Donk	87. Steenakker (Haaiakkers)
(Turfplak)
60. Opperste Dries (Weistraat)	88. Kleine Steenakker
61. Weistraat	89. Kruisakker
62. Kromme Voren (Grote
Steenakker) (Kleine Leemskuil)	90. Kruisakker
63. Kleine Leemskuil	91. Kruisakker
64. Pauwesen Akker	92. De Rijt
65. Opperste Dries (De Donk)	93. De Builk
66. Opperste Dries (De Donk)	94. Stokbemnd
67. Hoekse Poaïke	95. De Stokbemnd
68. Grote Hulsakker (Kleine
Hulsakker)	96. De Bolleke
69. 't Hoefke	97. De Bolleke
70. Suikerberg (Kleine Hulsakker)	98. Hof
71. Den Berg (Akkerkes)	99. Schrans
72. Suikerberg	100. Hasseltje
73. De Pauw	101. Kwebbenstraat
74. Grote Steenakker (Kruisakker)
(Kleine Steenakker)	102. 't Hoefke (De Donk)
75. Grote Steenakker (Kruisakker)
(Kleine Steenakker)	
76. Geerakker (Kromme Vore)
(Haaiakker)	
77. Maaiakker	
78. Grote Leemskuil	
79. Lange Akker(s)	
80. Smeel	
81. De Rijt	
82. Vursten Hooghout	
83. De Keel	
84. Stokbemnd	
85. Middelste Hooghout	
86. Achterste Hooghout	

Rozemarijn op het rooster

Els Verbiest

‘Rosmarinus officinalis’, de wetenschappelijke naam van het kruid rozemarijn, was eeuwen geleden al bekend, vooral dan in de Zuiderse landen. De letterlijke vertaling is ‘dauw van zee’, van het Latijn ‘ros’ dat dauw betekent en ‘marinus’ dat staat voor zee. Volgens een hardnekkige legende zou de plant oorspronkelijk witte bloempjes hebben gehad. Toen Maria met Jezus op de vlucht moest voor Herodes, kwam ze in een hevige regenvlaag terecht. Zodra die voorbij was, hing Maria haar mantel te drogen op een rozemarijnstruik en sindsdien zouden, o wonder, de bloempjes blauw zijn geworden.

Bij de Romeinen en de Oude Grieken was rozemarijn een heilige plant, wellicht omdat ze het symbool was van Aphrodite, de godin van de liefde. Aan het kruid werden magische eigenschappen toegeschreven. Rond de Middeleeuwen zou het kruid dan meer naar onze streken zijn overgewaaid. Van dan af werd het voor vele volkse zaken gebruikt. Karel de Grote verplichtte zelfs het kweken van rozemarijn. Hij dacht immers dat het kruid een goede bescherming zou bieden tegen besmettelijke ziekten.

Als je geluk, trouw en herinnering wil onderhouden, dan doe je er best aan geregeld rozemarijn te schenken aan je dierbaren. Dat was althans vroeger de gewoonte. Zo laat Shakespeare in ‘Hamlet’ Ophelia zeggen: ‘Hier is rozemarijn voor jou, voor je herinnering’. Rond de zestiende en zeventiende eeuw was het ook de gewoonte dat bruidsmeisjes tijdens een huwelijk een tak rozemarijn overhandigden aan het nieuwe paar. Men zei er dan ook bij: ‘Dit is het symbool van liefde en trouw, wat niet alleen in jullie handen maar ook in jullie harten zal worden gedragen’.

Rozemarijn echter was niet altijd een garantie voor geluk in de liefde. Bij haar huwelijk op 6 januari 1540 met Hendrik VIII droeg Anna van Kleef een krans van rozemarijn op het hoofd, maar nog geen jaar later schoof Hendrik haar aan de kant. Ook pasgeborenen kregen in vroegere tijden een takje rozemarijn. Zo

werd de baby beschermd tegen het kwaad (het boze oog) en zou het kindje vlug de vriendschap van velen ondervinden.

Gebruik

Rozemarijn is een heel fijn en pittig, ietwat harsachtig kruid. De naaldvormige blaadjes blijven bovenaan altijd groen, terwijl de onderkant zilvergrijs is. Het kruid past heel wat beter bij warme dan bij koude gerechten en doet het vooral goed bij zowat alle soorten vlees, maar ook bij Provençaalse gerechten waarin courgette, aubergine en tomaat de toon aangeven. Rozemarijn past bij soep en zeker in marinades.

Barbecuen kan men onmogelijk zonder 'zeedauw'. Laat die voorafgedroogde, muffe Provençaalse kruiden maar op het schap van het warenhuis liggen en gooi met gulle hand blaadjes rozemarijn op de gloeiende houtskool, je zal er niet alleen een heerlijke parfum mee op

de vis of het vlees toveren, maar bovendien de insecten op een respectabele afstand houden.

Fruitsla met rozemarijn

Benodigheden: een verse ananas, vijf mango's, verse tijm, rozemarijn, olijfolie, verse munt en vanille ijs.

Bereidingswijze: van één mango maak je coulis door hem te pureren, zonder er iets aan toe te voegen. De rest van het fruit snij je in blokjes en zet je even met een bodem water op het vuur. Gooi er wat afgeriste tijm en gehakte rozemarijn

bij. Intussen zet je wat olijfolie samen met een tiental blaadjes munt lichtjes te warmen. Laat afkoelen en mix het geheel. Zeef de muntolijfolie. In het midden van het bord plaats je een bergje van het fruit, hierop leg je een bolletje vanille ijs en rondom giet je wat mango-coulis. Bestrijk het geheel met de muntolijfolie en versier met rozemarijn-bloempjes.

Rozemarijnwijn

Benodigdheden: een fles droge witte wijn, 35 blaadjes rozemarijn.

Bereidingswijze: doe in een grotere fles de wijn en de rozemarijnblaadjes. Sluit af en laat een week rusten op een koele plaats. Giet de wijn door een zeef terug in de wijnfles of in een mooie karaf. Schenk dagelijks een glaasje. Het bestrijdt slapeloosheid, is goed voor de bloedsomloop, werkt versterkend en verjaagt lentemoetheid en depressies.

‘Eau d’ Hongarie’ of ‘Eau de la Reine d’ Hongarie’

Benodigdheden: veertig gram bloemen en blaadjes van rozemarijn, een vijftal lavendelbloempjes en één fles alcohol van veertig graden.

Bereidingswijze: neem de fles alcohol en voeg er het bijeengescharreld herbarium bij. Laat het mengsel een maand rusten en zeef het dan. Bewaar op een koele plaats. Dit heel oude liefdesdrankje was enorm in zwang toen de oude koningin Elisabeth van Hongarije er zowaar in slaagde de heel wat jongere maar beslist niet onknappe koning van Polen aan de haak te slaan.

Biest

A.J. van Eijl-v.d. Klashorst

Mijn grootmoeder was een boerendochter uit Teteringen en ik mocht altijd met haar mee als er iets te beleven viel op de boerderij van haar oudste broer. Zij leerde ons van 'biest' te houden.

Biest is de eerste melk die de koe geeft nadat zij gekalfd heeft. De biestemelk is lichtgeel en bevat veel eiwit. Hij schift bij een temperatuur boven de 80° en brandt gauw aan. De eerste biest is vaak bloederig, maar van de allerbeste kwaliteit. Deze wordt bewaard voor het kalf en is niet zo prettig om te verwerken. De biest van de tweede keer is het lekkerst om te gebruiken.

Hij wordt in een schaal gedaan en die wordt ongeveer anderhalf uur in een matige oven gezet. Het wordt een dikke koek die we laten afkoelen en met suiker bestrooien. In punten snijden bij de koffie of als toetje na de warme maaltijd.

Soms bakte grootmoeder van de tweede biest 'biestepannekoeken', de zogenaamde 'lariekoeken'. Bij de biest wordt gezeefde bloem gedaan om een pannekoekenbeslag te bekomen. Lariekoeken worden op een zacht vuur gebakken. Een tractatie!

Bijbehorend versje

Molenaartje, maal je molen,
Maal voor 't kindje een zakje meel.
Dan zal moeder pankoeken bakken
Die door kindjes keeltje zakken.
Stroop, stroop, stroop met meel,
Dat glijdt zacht door kindjes keel.

Baarlese dialectwoorden (5; slot)

W. Ollislaegers

Noot van de redactie: zoals u elders in dit nummer kunt lezen, is deze woordenlijst ook te lezen via WWW.AMALIAVANSOLMS.ORG.

S... (vervolg)

Sebiet	zo meteen, dadelijk
Semmeleir	onzin of kletspraat vertellen
Sewijle	ondertussen, soms misschien
Sikken	tabak pruimen, kauwen
Sjampetter	veldwachter
Sjeklat	chocolade (reep)
Slekvanger	spatbord (van fiets)
Slepsteen	slijpsteen
Slibbere	baantje glijden (op sneeuw of ijs)
Sloai	sla
Slorzoad	raapraad
Smies	smidse, smederij
Snoffeltjes	anjers, anjelieren
Snukken	rukken
Snulleke	sufferd, stumper of sukkelachtig persoon
Soai	sajet (garen voor sokken ed)
Spierse	spuwen
Spoaie	spitten
Spouwe	braken, overgeven
Sponne	zijplanken (van hooi- of kruiwagen)
Steenazel	dwarsligger, tegenwerker
Stekkedooske	luciferdoosje
Stekskus	lucifers
Stiekkum	onopvallend, ook niet-wetend
Stinkertjus	afrikaantjes

Stobber	stof
Stobbere	wegjagen
Stoeffer	opschepper
Stoeffe	opscheppen
Straant	niet verlegen, brutaal
Strontzat	stomdrongen, ook spuugzat of kotsbeu
Stulder	schommel

T...

Tamboeren	lawaai, herrie maken
Tas koffie	kop koffie (ook kom koffie)
Tegensteke	pech heben, geen meeval hebben
Teine	1. (... de stroat) einde (van de straat) 2. (hij is himmul ...) hij is helemaal óp (uitgeput), buiten adem
Teiren	1. feesten, feestvieren 2. met teer verven (stal/schuur)
Tems	vergiet
Tenteri-jod	jodium-tinctuur
Tèref	tarwe
Teut	mond (ook bek-af, moe)
Tiest	maller, malle vent
Tiet	kip (ropenaam bij het voeren)
Tietenaaike	kippe-eitje
Tollen	koolrapen, ook draaitollen
Tommert	najaars-hooi (tweede snee gras)
Tommertkatje	katje, geboren in nazomer/herfst
Toppen	(draai-)tollen, c.q. haktollen
Truttebol	truttig (vrouws-)persoon
Tuffe	spuwen
Tutter	fopspeen
Tutteren	duimzuigen (ze tuttert nog...)
Tutterfles	zuigfles
Tweezak	1. onevenwichtige, ook bedrieger 2. twijfelaar, veranderlijk van mening

U...

Uitfoettere uitkafferen

V...

Vangen niet goed snik

Vanheir opnieuw, nog eens

Vanteveure vooraf

Verballemonde vernielen, kapotmaken, bederven

Verlegen beschaamd

Vernepen mizerig, nietig

Vernoewd vernieuwd, vervangen

Verrèndeweere vernielen

Verschieten schrikken, verbaasd zijn

Verschillen niet(s) uitmaken (kammeniks ...)

Verschoten geschrokken

Verslenst verlept (bloemen)

Verstropt verstopt (goot, buis)

Vierkluuwes in volle vaart

Vlammen knallen, er flink tegenaan gaan (erop ...)

Voddevent nietsnut, onhandig iemand

Vringer dwarsligger, spelbreker, onwillend persoon

Vruute wroeten

W...

Waaipoale weidepalen

Waaiboomehout slecht (kwalitatief) timmerhout

Wasspelle wasknijpers

Weer knoest (in het hout)

Weeral alweer, opnieuw

Weirum warm

Wèrumte warmte

Wèrft erf

Wip-wap wip (speeltoestel)

Woaterhinnukke waterhoentje

Z...

Zabbere	zuigen
Zakkewasser	zeikers, onbenullig iemand
Zatsel	dronken worden, het dronken zijn
Zeik(s)moeiers	(bos)mieren
Zeissie	zeis
Zellebènder	maaimachine voor oogsten van graan
Zemmer of zemmernie	
	zijn we er of zijn we er (nog) niet
Zieuvurre	kletsen, onzin uitkramen
Zieuvurreir	kletskous
Zoan	room (v.d. melk)
Zùùt	zoet (hout)
Zweimule	zwijmelen (van bijv. dronken iemand)
Zwies	spoelwater van melk
Zwieske	zweepje (van dun takje)
Zwoard	zwoerd (van spek)
Zwolumme	zwaluwen

Merkwaardigheden (32): Recht op leven

Zodra voorjaar en zomer zich aandienen zie je ze weer liggen: de doodgereden dieren langs de weg, tientallen en tientallen. Wat op de weg ligt wordt onherkenbaar platter en platter gereden en wat in de berm terechtkomt, is voer voor kraaien. Wij rijden er aan voorbij.

Meer natuur

Elk jaar opnieuw zet dit gegeven mij aan het denken. Daarbij filosofer ik wel eens over de vraag hoe wij met ons allen met de natuur omgaan. Jawel, ik weet het, België en Nederland zijn klein en wij zijn met velen. Logisch dat ons grondgebied volkomen versnipperd is, intensief gebruikt wordt en vol verharde wegen ligt.

U hebt groot gelijk als u beweert dat er tegenwoordig toch meer natuur bijkomt. Inderdaad. Wij zien het met eigen ogen in onze eigen omgeving. Natuur kreeg voorrang in de Bleeke Heide, het Chaamse Broek, de Withagen, het Merkske,

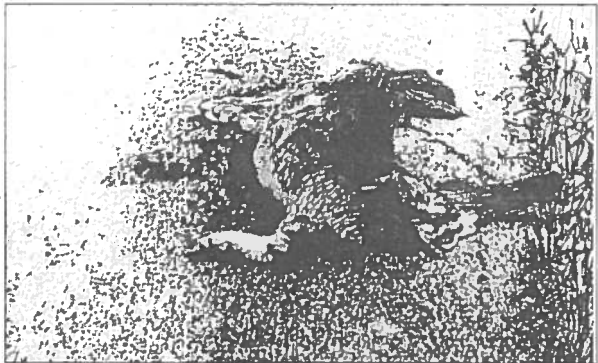
het Zwarte Water... Prachtig. Op grotere schaal wordt gewerkt aan Groene Hoofdstructuur en Ecologische Hoofdstructuur. Er is sprake van habitatvoorschriften en vogelrichtlijngebieden. Je zou de neiging krijgen te gaan denken dat het goed gaat met de natuur. Het klinkt merkwaardig, maar het is helaas niet waar. Kwaliteit en variëteit blijven onrustbarend afnemen. De echte oorzaak zit misschien wel in onze manier van denken over de natuur.

Afwegen van nut

Natuur moet in onze manier van denken nut hebben. Wij hebben de natuur nodig, zegt men. De natuur levert ons toch allerlei producten, voedsel, geneesmiddelen en genetisch materiaal? De nieuwe natuurgebieden kunnen onverwachte wateroverschotten opvangen of de waterafvoer vertragen om verdroging te voorkomen. De natuur geeft ons recreatiemogelijkheden. Zelfs slagen sommigen erin zodanige berekeningen en formules te produceren dat ze de natuur economische waarde kunnen toekennen. Daarmee kunnen ze het ene nut (van wéér een nieuwe weg of een volgend industrieterrein) afwegen tegen een ander nut (een natuurgebied).

Verantwoordelijkheid

Waarom moet natuur steeds maar nut hebben? Ik zet daar wel eens vraagtekens bij. Voor mij geldt meer het gevoel dat natuur in zichzelf waardevol is. Dat voel ik zo vanuit het besef dat planten en dieren, net als mensen, levende wezens zijn. Die

hebben RECHT OP LEVEN! Van daaruit denkend gun je ze ook kansen om te leven. Wij dienen te beseffen dat wij – denkende mensen – onze plichten hebben tegenover de natuur. Nemen wij onze verantwoordelijkheid voor onze medebewoners? Laten wij ze in hun waarde?

Niet echt... Ik zag vandaag op de Turnhoutseweg twee egels, een duif en een onherkenbaar restant van een vacht...

De meikever: een speelkameraad uit mijn jeugd

P. van der Flaes

In mijn jeugd was er geen draagbare radio. Wij moesten het doen met wat de natuur ons aanbood. Vogeltjes zoeken, althans de eieren. Wat ravotten in de natuur op Vloeten Heide, op de Tommel en vlak bij ons op de Schietberg. De vogeleieren werden uitgeblazen en aan een veelkleurig touwtje geregen. Je nam ze mee naar school waar een levendig ruilhandeltje ontstond. In de winter werd op de speelplaats water gegoten en een baan sneeuwvrij gehouden. Vroeg in de morgen stond er al een rijtje jongens voor de poort te wachten om de nodige baantjes te slibberen. Bij het begin van de winter sloeg mijn vader een stuk oude fietsband onder de klompen. Die zouden anders te vlug verslijten. In de zomer droegen wij sandalen.

En dan verscheen de maand mei op de kalender. Er had een algemene verandering in de natuur plaatsgevonden. Het dorre uiterlijk van de natuur was verdwenen. Heel de natuur was in april weer eens lekker groen opgefrist. In de maand mei was de kever weer op talrijke plaatsen verschenen om zijn buikje te vullen met de groene bladeren van de beukenheg. De meikever is circa 5 cm. lang met een zwart nekpantser, een tweedelig bruin vleugelschild en zes harige poten. In mijn jeugd waren er hele zwermen. Nu zijn ze eigenlijk heel zeldzaam. Eind april verschenen de eerste exemplaren ten tonele. We stroopten de beukenhagen in onze omgeving af en reipten ons naar school om ze te laten vliegen en eventueel te ruilen tegen knikkers, een tol of iets dergelijks. Het wijfje legt in juni circa 100 eitjes. Uit zo'n eitje ontstaat een larve. Die noemen wij de engeling: een soort rups, geel van kleur met een zwart achterlijf, die circa twee jaar ondergronds verblijft. Wanneer men in het najaar bij het spitten dit beestje tegenkwam, kon men aan de diepte waarop het zich bevond een zachte of een strenge winter voorspellen.

Had hij als engeling al veel schade aangericht, nu als meikever toonde hij een geweldige vraatzucht, met een grote voorliefde voor het beukenblad. Vooral bij de boomkwekerijen was men beducht voor dit beestje. Men kan nu eenmaal

geen planten verkopen waarvan de bladeren zijn opgevreten. Was een kever eenmaal in onze handen gevallen, dan werd er 'wreed' mee omgesprongen. Meestal werd hij meegenomen in een luciferdoosje. In zijn achterlijf had hij een benig uitstulpsel. Hier werd met geweld een naald door gestoken met een draad eraan. Dan kon men hem laten vliegen. In Baarle noemde men hem ook 'mulder' of 'kitting'. Laten we zuinig zijn op de weinige kevers die er nog zijn.

Arme Amalia (41)

De lijst van geschonken voorwerpen voor onze verzameling is deze keer niet lang. Ze is echter wel bijzonder.

Van Tiest Hurks kregen we een landkaart van Noord-Brabant – maar dan een oude – waarop de toenmalige industriegebieden staan aangegeven. Ik kan u melden dat onze Weverijstraat en Wiekenweg er nog niet opstaan! Duizenden hectaren bedrijventerreinen elders trouwens ook niet.

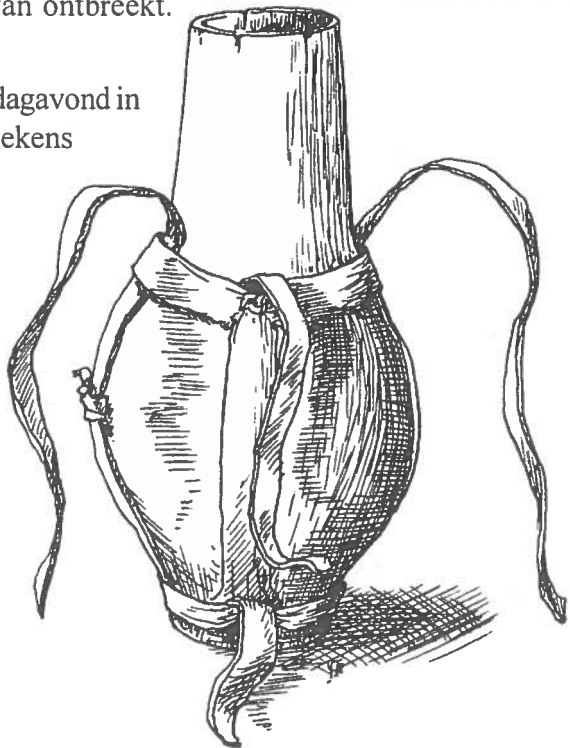
Een zeer bijzonder voorwerp ontvingen we van de familie Th. van den Broek. Kijk maar eens goed naar de tekening. Het ‘kruikje’ dat u ziet is van hout. Het is perfect gemaakt; daar kunnen de beste klompenmakers een voorbeeld aan nemen. Ook de uitholling is volkomen glad en regelmatig. U ziet een ingewikkeld systeem van riemen en riempjes, waarbij opvalt dat er nergens sprake is van gespen. Ook elk spoor daarvan ontbreekt.

Bevestigingen zijn geknoopt.

Bij de ontvangst op een woensdagavond in het Heemhuis waren de vraagtekens bij alle aanwezigen even groot. Zou het een soort oude veldfles kunnen zijn, of ... ???

Wij vragen onze lezers er hun geïllustreerde encyclopedie maar eens op na te slaan. Het zou namelijk prachtig zijn als iemand kon achterhalen met wat voor een bijzonder voorwerp Amalia verrijkt werd. Wij wachten in spanning af.

De schenkers zeggen wij hartelijk dank. Tot volgende keer.

Amalia digitaal bereikbaar

Herman Janssen

De bestuursvergadering van 15 april ll. gaf aan initiatiefnemer Jan Broos en redactiecoördinator Herman Janssen de toestemming tot het uitwerken van een eigen internetsite voor onze vereniging. De samenwerking verliep heel vlot: ikzelf leverde gegevens aan terwijl Jan zich toelegde op de vormgeving. De website werd officieel voorgesteld ter gelegenheid van de 400ste geboortedag van Amalia van Solms, op 31 augustus. Plaats van gebeuren: het stadhuis van Turnhout. Door middel van een Powerpoint-presentatie werd op een groot scherm getoond waaraan de internetbezoeker zich kan verwachten.

www.amaliavansolms.org

Je bereikt onze website via bovenstaand adres. Er werd niet geopteerd voor een adres eindigend op ‘.be’ of ‘.nl’. Heel bewust kozen we een ‘.org’-adres, wat staat voor ‘organisatie’. Amalia presenteert zich op deze manier uitdrukkelijk als een internationale vereniging.

Onze startpagina vertoont eerst een wit blad met aan de linkerzijde een blauwe steunbalk, een duidelijke verwijzing naar de vertrouwde lay-out van ons driemaandelijks tijdschrift. Vervolgens heet Amalia persoonlijk de bezoeker welkom en verschijnen in het blauwe vlak ons logo en een aantal rubriekknoppen zoals *Vereniging*, *Werkgroepen*, *Activiteiten*, *Genealogie*, *Archief*, *Historie*, *Links*, *Gastenboek* en *Email*. Deze rubrieken bereik je door middel van een eenvoudige druk op de knop.

‘*Vereniging*’ bevat inlichtingen over heemkundekring ‘Amalia van Solms’. Je hebt de keuze uit de volgende deelrubrieken: doelstelling, lidmaatschap, naamsverklaring, logo, geschiedenis, heemhuis, bestuur en beleidsplan. Een stevige brok informatie...

Het onderdeel ‘*Werkgroepen*’ geeft een overzicht van de heemkundige werking. Er zijn dertien subrubrieken: WG Ulicoten, WG Heemkalender, Floron, WG Lokale Heemdag, Redactieraad, Activiteitencommissie, WG BiDoc, WG

Grootmoeders Tijd, WG Genealogie, WG Salvatorkapel, Feestcommissie, Beheersgroep Bels Lijntje en WG Zondereigen. Telkens worden het jaar van de oprichting, de naam van de coördinator en de doelstelling van de werkgroep vermeld.

'*Activiteiten*' bied je een vooruitblik op de komende organisaties, inclusief de laatste nieuwtjes, het gedetailleerde programma, de deelnameprijs en de inschrijftermijn. Er is ook een terugblik in de vorm van een fotoreportage.

We verwachten dat de rubriek '*Genealogie*' het drukst zal worden bezocht. Heel wat mensen die contact zoeken, zijn bezig met genealogisch onderzoek. Zij maken daarbij graag gebruik van het internet. Via onze site wordt de mogelijkheid geboden om vragen te stellen. In ruil voor een kwartierstaat zijn wij zelfs bereid om enig speurwerk te doen in de Baarlese doop-, trouw- en begraafboeken. Daarnaast vindt je in de rubriek '*Genealogie*' nog kwartierstaten en informatie over de Republikeinse jaartelling, het decreet van Napoleon betreffende de familienaamwetgeving en heraldiek.

'*Archief*' bevat uitleg over ons 'Bibliotheek- en Documentatiecentrum' BiDoc. Daarnaast vind je daar de toegang tot interessante onderwerpen zoals een fotoalbum met een goedgevulde greep uit ons rijke archief, Baarle's Dialectwoordenboek van Wil Olislaegers en een verzameling Baarlese kaarten.

De rubriek '*Historie*' verhaalt uitvoerig over de dorpsgeschiedenis en bied je een kalender met gedenkwaardige onderwerpen voor het lopende en het komende jaar.

In het '*Gastenboek*' kan je noteren wat je van onze website vindt. Wij kijken uit naar jouw reactie!

Via '*Links*' bereik je op een eenvoudige manier een heleboel andere websites. Die zijn stuk voor stuk de moeite waard. Archieven, heemkringen, genealogische sites, de gemeente Baarle, het Meertens-instituut en het Vlaams Centrum voor Volkscultuur: je vindt ze allemaal terug in deze rubriek.

Wil je contact opnemen met Amalia? Dat kan via de laatste rubriek: 'Email'. Vragen of opmerkingen stuur je met een e-mailtje o.a. naar de Voorzitter, het Secretariaat, de Redactieraad of de Werkgroep Genealogie.

Benieuwd hoe onze website eruit ziet? Surf dan snel naar:

www.amaliavansolms.org

Laarzenpad in Castelré (Lange Wandeling)

Herman Janssen

Wat is er zo typerend aan Castelré en welke factoren speelden een rol bij de totstandkoming van die eigenheid? Castelré is een landelijk, idyllisch gelegen buitengebied van Baarle-Nassau. Typerend is de rijke erfenis van het verleden. Er is veel natuur aanwezig en ook het eeuwenoude landbouwareaal bleef gaaf bewaard. Nergens in Baarle staan zoveel oude gebouwen gegroepeerd. Meer nog dan in Baarle-centrum sluit de volksaard in Castelré aan bij het naburige België. Ook op economisch gebied speelde de grens een belangrijke rol: Castelré was tot voor kort een waar smokkelparadijs.

In het begin van de vorige eeuw voorzag de bevolking grotendeels in de eigen behoeften. Volgende ambachtslieden waren hier actief: een molenaar, een strodekker, een mandenvlechter, een kleermaker, een naaister, een schoenmaker, een smid, een klompenmaker, een timmerman, een fietsenmaker, een kapper en een vroedvrouw. Daarnaast was er een brouwerij en een melkerij. Castelré telde niet minder dan 18 cafés.

Kerkgeschiedenis

Op kerkelijk gebied heeft Castelré zich eeuwenlang gericht op Minderhout, waarmee het van oudsher één parochie vormt. De oorzaak daarvan is ongetwijfeld de verre afstand tot Baarle-centrum (zo'n 12 km). Jaarlijks werden met Lichtmis een Kerkmeester en een H.-Geestmeester aangesteld. Zij hielpen de pastoor twee jaar lang met het beheer van de kerkgoederen en de financiering van het onderwijs en de armenzorg. Die functies werden het ene jaar toegewezen aan Minderhoutse inwoners, het andere aan die van Castelré.

De kerkelijke verbondenheid bestond reeds bij de eerste schriftelijke vermelding van Castelré in 1237. Samen werd de bouw van de parochiekerk gefinancierd, de voornaamste reden wellicht voor het latere behoud van de band met Minderhout, ondanks de staatkundige splitsing in 1648 bij de Nederlandse onafhankelijkheid en ondanks de kerkelijke scheiding in 1803 bij de oprichting

van het Apostolisch Vicariaat Breda (het latere bisdom Breda). Ook bij de oprichting van de nieuwe parochie Baarle-Nassau bleef Castelré buiten schot: in 1850 vroegen de inwoners aan de bisschop van Breda om af te zien van de stichting van een eigen kerk in hun gehucht. Zij vreesden de te hoog oplopende kosten.

Voor alle duidelijkheid: op territoriaal-kerkelijk gebied behoort Minderhout tot het bisdom Antwerpen en Castelré tot het bisdom Breda. Samen echter vormen ze één parochie. De gezamenlijke pastoor wordt benoemd door de bisschop van Antwerpen. De bisschop van Breda verleent slechts zijn volmacht voor het uitoefenen van pastorale handelingen op het grondgebied van het bisdom Breda. Op territoriaal-staatkundig gebied strekt de St.-Clemensparochie zich uit over Belgisch en Nederlands grondgebied. Het is een internationale tweelingparochie.

Kerkschuur

Op het einde van de 18de eeuw werden Nederland en België bezet door het Franse leger. Nederland werd de Bataafse Republiek en behield zijn zelfstandigheid. België werd bij Frankrijk ingelijfd en werd aan de Franse wetgeving onderworpen. De priesters moesten de eed afleggen op de anti-kerkelijke Franse grondwet. De pastoor van Minderhout en Castelré weigerde dit, net als de meeste van zijn collega's. Eind september 1797 werd de kerk gesloten en verzegeld. Clement Verheyen van de Schranshoeve stelde daarop zijn schuur ter beschikking. In Bataafs-Brabant namelijk mocht de godsdienst wel worden beoefend.

Zavel werd aangevoerd om de lage schuurvloer op te karren en ook het kerkmeubilair kon nog worden verhuisd. Metsel-, smeed- en timmerwerk werden uitgevoerd waarna de schuurkerk in gebruik werd genomen. Het republikeins verbod om met de schaal rond te gaan, werd genegeerd door de kerkmeester. Maar liefst het dubbele van de voorgaande jaren werd rondgehaald want er gingen veel mensen uit Hoogstraten en Wortel hier naar de mis. Een jaar later was de schuurkerk te klein geworden en werd elders in Castelré een grotere schuur ingericht. In 1801 werd een concordaat gesloten tussen Napoleon en paus Pius VII. Zo kwam een einde aan bijna vier jaar godsdienstvervolging en kon de Minderhoutse parochiekerk opnieuw in gebruik worden genomen.

Tijdens onze Lange Wandeling passeerden we die zogenoemde Kerkschuur, althans wat er nog van restte: het gebinte stond nog overeind. Inmiddels is de schuur volledig gesloopt.

Eerste Wereldoorlog

De nauwe band met Minderhout werd tijdens de Eerste Wereldoorlog zonder medelijden verbroken. De rijksgrens werd door de Duitsers met een elektrisch geladen draadversperring afgesloten. Bij het verlaten van de Haldijk bemerkten we aan onze linkerkant een hoekhuis uit circa 1890, het vroegere café Den Hooiberg bij Gust Aerts. In 1915 werd daar tijdelijk de H. Mis opgedragen: de inwoners van Castelré immers geraakten na het sluiten van de rijksgrens niet meer bij hun parochiekerk. Tijdens de misuren werd er in Den Hooiberg niet getapt en tijdens de schooluren was het café eveneens gesloten: dan werd er lesgegeven. Ook het klaslokaal in Minderhout was onbereikbaar geworden.

Een jaar later werd een noodkerk gebouwd op grond van Broos Roelen, eigenaar van café-brouwerij De Drie Lindekens (gelegen tegenover de Haldijk). De Nederlandse regering schonk het materiaal waarmee een houten noodgebouw werd opgetrokken ten bate van de Belgische vluchtelingen. Zowel een kerk als een schooltje vonden er destijds onderdak. Als aandenken staat nu op deze plaats een kapelletje.

Schoolstrijd

Na de Eerste Wereldoorlog ontstond in Castelré zowaar een schoolstrijd. De Nederlandse overheid wilde in het noodgebouw blijvend een school vestigen, een doorn in het oog van de katholieke bevolking. De inwoners van Castelré weigerden hun kinderen naar die school te zenden en werden wegens overtreding van de leerplichtwet herhaaldelijk voor de rechter gedaagd. Een typisch voorbeeld van interpretatieverschillen: telt de intentie van de leerplichtwet of de letterlijke tekst die stelt dat de kinderen les moeten volgen in een Nederlandse school? Brouwer Broos Roelen zegde als grondeigenaar de huur op. De gemeente was verplicht om het noodgebouw aan te kopen van het Rijk, het vervolgens af te breken en het elders terug op te richten. Omdat het verzet niet kon worden gebroken, ook niet na een uitspraak van de Hoge Raad, werd de school in

1926 opgeheven. Meester Joosen gaf jarenlang les voor een handvol kinderen. Het meubilair verhuisde naar de nieuw op te richten school van Baarle-Grens.

Mark

In het germaans zou Mark ‘moerassig’ betekenen. Mark is echter ook een Scandinavisch woord voor ‘grens’. De naam zou dan teruggaan tot de legende van de Noormannen die in de negende eeuw de rivier opvoeren. De Mark ontspringt in Merksplas. Via Wortel en Hoogstraten stroomt hij naar Minderhout, waar hij de rijksgrens vormt met Baarle-Nassau. Het Merkske (ter plaatse ook wel Mark, Noordermark of Halse Mark genoemd) is een zijrivier van de Mark en ontspringt nabij het Molenrietven, de Baarlese Grensenclave. Daar heet het riviertje nog ‘de Schouwloop’. Aan het bruggetje over de weg van Baarle naar Zondereigen verandert de naam in ‘het Merkske’.

Zeeman

Via Baalbrug, Halschoor en het Groeske mondt het Merkske uit in de Mark. Die plaats heet officieel ‘de Volmeulen’ maar wordt in de volksmond meestal ‘de Zeeman’ genoemd, naar een vroeger café langs de weg Minderhout-Meerle. Tijdens de Eerste Wereldoorlog staken hier heel wat jonge mannen clandestien het Merkske over om via Nederland en Engeland als vrijwilliger het Belgische leger achter de IJzer te bereiken. Net als de Mark vormt het Merkske over een afstand van verscheidene kilometers de rijksgrens tussen België en Nederland, ongetwijfeld de reden waarom de natuurlijk-meanderende loop van het riviertje bewaard is gebleven. Aan de Zeeman verlaat het water het Nederlandse grondgebied. Vanaf die plaats werd de Mark in de zeventiger jaren gekanaliseerd.

Volmolen

Eeuwenlang had de Graaf van Hoogstraten drie molens aan de Mark: één in Hoogstraten, één in Meersel-Dreef en één daartussenin: de volmolen van Ibbuggen. De eerste vermelding van laatstgenoemde watermolen dateert van 1380. Hij bevond zich net voorbij de samenstroming van het Merkske en de Mark. Heel lang geleden zou de Mark tot aan de volmolen bevaarbaar zijn geweest en werd tot op deze plaats het wisselende getij waargenomen.

De volmolen van Ibruggen was op palen gebouwd. Hij diende voor het bereiden van 'vellen' en lakens. Ook de inwoners van Baarle, Alphen, Chaam, Strijbeek, Galder, Ginneken en Breda maakten gebruik van deze molen. Dit bracht heel wat voordelen mee voor de plaatselijke handelaars en herbergiers. Ten tijde van de 80-jarige oorlog was het zeer onveilig in de omgeving van het kasteel van Hoogstraten. Terloops: bij het uitbreken van die oorlog heette de pachter Cornelis Godschalck... Een verre verwant, Joop? Geregeld vertoefden er in die woelige periode vijandige soldaten en zij eisten vaak de zopas gevulde lakens op. In 1586 werd de molen volledig verwoest en pas 22 jaar later heropgericht. Vanaf de heroprichting was het mogelijk om ook graan te malen, maar de molder kloeg steen en been omdat het waterpeil van de Mark in de zomer te laag stond. In 1736 werden daarom plannen gesmeed om een windmolen te bouwen bij de watermolen. Deze plannen waren echter te duur. De watermolen werd zelfs niet meer heropgeknapt en kwam meer en meer in verval.

Tegen het einde van de 18de eeuw werd de volmolen van Ibruggen niet meer uitgebaat. Een eeuw later werden de laatste resten opgeruimd. Wellicht gebeurde dat in 1881, bij de bouw van een brug voor het aanleggen van de nieuwe Bredabaan. De brug was erg duur voor die tijd, een compensatie van overheidswege voor een spoorweg die er niet kwam. Voor het bouwen van de brug werd de loop van de Mark ongeveer 100 meter verlegd. De oorspronkelijke bedding en dus ook de volmolen lagen iets dichterbij de Zeeman. Tijdens de graafwerken werden naar 't schijnt grote brokken oer uit de Mark opgehaald. Dat kan, want het water van de Mark vervoert grote hoeveelheden ijzerhoudende grond.

Groeske

We passeerden op onze tocht een verlaten woonhuis, gelegen langs een zandweg waar volgens eeuwenoude kaarten nog meer huizen hebben gestaan. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vond hier legeraalmoezenier Léon Baes onderdak bij het gezin van Broos Janssens, lid van het kerkbestuur. Léon Baes werd priester gewijd door de bisschop van Breda en verzorgde alle kerkelijke diensten tot op het moment dat de parochiekerk opnieuw bereikbaar was. Over deze periode schreef hij een boekje met als titel de gevatte typering van zijn parochianen: 'De

Belgen in Nederland'. Léon Baes voerde clandestien opdrachten uit voor de Belgische legerleiding, wat een doorn in het oog was van de Duitsers. Tevergeefs waren zij bereid voor hem een behoorlijke losprijs te betalen.

Vervolgens bereikten we het oudste woonhuis van Baarle-Nassau: aan het Groeske nr.8. De zijgevel vermeldt als bouwjaar '1634'. Boven het zijraampje bemerkten we een zwartstenen kruis. Het geschilderde afweerkruis boven het kelderraam aan de achterkant van het huis kregen we niet te zien. Vroeger werd elke opening in het gebouw op één of andere manier verdedigd: afweerkruisen boven de ramen, een

hoefijzer of een St.-Janstros boven de buitendeur, een kruisbeeld met een palmtakje boven de binnendeur, een gewijd voorwerp onder de dorpel, een heiligenbeeld op de schouwbank of in een nis boven de schuurdeur. Zo probeerden onze voorouders de kwade geesten te weren.

Strategische ligging

Het Groeske is de oudste kern van Castelré. Cultuurhistorisch gezien is het een uiterst belangrijk gehucht: het telt 6 waardevolle boerderijen, 5 zogenaamde langsdeelschuren en verscheidene karschoppen en bakhuizen, allemaal uit de 17de tot de 19de eeuw. Het hart van het Groeske is een Frankische Driehoek. De drie wegen leiden naar

- zuidwestwaarts naar de akkers, de beemden en de parochiekerk
- noordwaarts naar Meerle en Breda

- zuidoostwaarts naar de heide en naar een belangrijk oud knooppunt van doorgaande wegen juist voorbij Jos Snoeys (Café In Holland). Op dat kruispunt kon je linksaf via Baarle naar Den Bosch, rechtdoor ging het langs Wortel naar Turnhout en rechtsaf via Hoogstraten naar Antwerpen.

De grote doorgangswegen zoals wij die nu kennen, dateren van het einde van de 19de eeuw. Vaak werd bij de aanleg van die verharde wegen een gloednieuw traject uitgetekend. Thans rijdt men bijvoorbeeld van Hoogstraten naar Breda via Minderhout. Het oude wegenpatroon via de 's Boschstraat, de Bosuil, de Schootsenhoek en het Groeske is nog wel aanwezig maar wordt niet meer als dusdanig herkend.

De economisch voordelige ligging aan de grote baan heeft een grote rol gespeeld bij het ontstaan van het Groeske. Andere belangrijke factoren waren de aanwezigheid van het Merkske en de nabijheid van een versterkt kasteel, waarschijnlijk daterend uit de tijd van de Noormannen (de 9de of de 10de eeuw). 'Castelré' betekent letterlijk: 'de weg naar het kasteel'. Door de komst van de Rijksgrens in 1648, de onteigening van het kasteel ten tijde van de Franse revolutie en de verwezenlijking van de Bredabaan langs Minderhout verdween de strategische ligging van Castelré. Het gehucht geraakte helemaal geïsoleerd, wat ingrijpende gevolgen had voor het bevolkingsaantal. Van de 15de tot de 18de eeuw telde Castelré ongeveer 200 inwoners, Minderhout zo'n 230. In 1961 woonden er 272 mensen in Castelré en 1.462 in Minderhout. De cijfers spreken voor zich. Castelré kende geen bevolkingsexplosie zoals de omliggende dorpen.

Driehoek

Een kaart uit 1678 noemt de omgeving van de Driehoek 'het kapeleyndt'. Die kapel moet lang geleden verdwenen zijn: restanten, schriftelijke vermeldingen of mondelinge overleveringen zijn niet bewaard gebleven. Maar zie, onlangs werd een nieuw kapelletje opgericht, helemaal in de oude stijl en gelegen in een geurig bloemenpark. Bij de nieuwbouw werd gebruik gemaakt van oude technieken als pen-gat-verbindingen en vitstelstek.

Interessant toch, die oude plaatsnamen of toponiemen. Onze heemkundekring, meer bepaald de Werkgroep Ulicoten, verzamelt de Castelrése en Ulicotense

akkernamen. Daartoe worden huisbezoeken afgelegd. De akkernamen worden ingevuld op gedetailleerde kaarten en blijven zo bewaard voor het nageslacht. In een later stadium kunnen naamsverklaringen worden gezocht en kunnen de akkernamen worden betrokken in het geschiedkundig onderzoek. Groeske bijvb. betekent 'een gescheurde wei' (een akker aangelegd op weiland). Hooiberg kan een vervorming zijn van Hoberg en zou dan 'hoge berg' betekenen. De Schooreyndseweg (de Akkerweg) leidt van het Schooreynd (de brug over het Merkske) naar het akkercomplex. Aan de Schranshoeve nemen we den Beemdweg naar de 'Schootsenhoek': een opgehoogd of opgeschoten verafgelegen gebied. Bij andere namen plaatsen we nog tal van vraagtekens. Wat te denken van het 'Heilig Land', de 'Koekelberg', de 'Suikerberg', 'Klein-Amerika', de 'Kruisakker', de 'Steenakker', het 'Hasseltje', de 'Wijnhof', de 'Lepelmaker' en het 'Kogeltje'. We verzamelden intussen een schat aan gegevens, dat hoor je wel. Maar liefst 220 Castelrése akkernamen werden genoteerd en nog staat er veel blanco gebied op onze kaart.

Schranshoeve

Vervolgens passeerden we de 'Schranshoeve', in de huidige vorm daterend van 1905 en al meer dan drie eeuwen lang eigendom van de familie Verheyen. Een schrans of een schans was een in het veld opgeworpen versterking bestaande uit een met takkebossen beplante wal omringd door een gracht. Soms betrof het ook gewoon een versterkte boerderij. In onrustige tijden zocht de bevolking met het vee een toevlucht in zo'n schans. Daarvan kennen wij nu nog het werkwoord 'zich verschansen'. De plaatsnaam dateert wellicht uit de 15de, mogelijk uit de 16de eeuw. Legers richtten toen grote verwoestingen aan, denk maar aan de Gelderse Oorlogen tegen Maarten van Rossem en aan de Tachtigjarige Oorlog tegen de geuzen.

De Schranshoeve is een prachtige uitkijkpost. Voor ons ligt de Markvallei en een flinke brok cultuur. Kom hier eens langs na het vallen van het blad, dan is het uitzicht optimaal. We bemerkten alvast de Laarmolen (een oude watermolen), de St.-Catharinakerk, de begijnhofkerk, een wijk van de Salm-Salmmolen, de roodbruine beuken van het Withof (de oude pastorij), de kapel van Onze-

Lieve-Vrouw van den Akker (verscholen tussen de hoge lindenbomen) en de St.-Clemenskerk... Een indrukwekkend panorama.

Schootsenhoek

Na de middagpauze bereikten we de Schootsenhoek, een gehucht dat tijdens de voorbije eeuw minstens even belangrijk werd als het Groeske. Denk maar aan de café's en de winkel van Snoeys en aan de melkerij die zich bevond tegenover het ballonmonument. De inwoners van de Schootsenhoek richten zich op het naburige Wortel.

Ballonmonument

In 1870 landde op deze plaats de Archimedes, een luchtballon die was opgestegen vanuit het door de Duitsers belegerde Parijs. Op deze manier bereikte de allereerste luchtpost het Nederlandse grondgebied. Honderd jaar later werd ter herinnering aan deze historische gebeurtenis een monumentje opgericht, in Minderhout smalend de 'Castelsen tutter' (fopspeen) genoemd.

Onze heemkundekring heeft zich ter gelegenheid van haar zilveren jubileum ingezet voor de volledige vernieuwing ervan. Kunstenaar Stan Grooten werd aan het werk gezet en ontwierp een schitterend monument: een ballon inclusief mandje en inzittenden. Een echte blikvanger. Op 5 oktober zal dit beeld worden ingehuldigd en zullen er luchtballonnen opstijgen vanuit Castelré. In samenwerking met de Nederlandse Ballonvaardersstichting opent Amalia op 6 oktober tevens een tentoonstelling over de luchtballon-geschiedenis. In het Heemhuis hopen we originele onderdelen van de 'Archimedes' te tonen.

Tot slot

Dank aan de koffie-, thee- en koekdames. Wat kijken we telkens uit naar jullie komst. Dank vooral ook aan Rian en Tist Hurks en aan Loes Meijer: het was heerlijk toeven in jullie tuintjes. Bedankt voor de joviaal aangeboden gastvrijheid! Tijdens de koffie- en de lunchpauze genoten we van het prachtige lenteweer. Onze Lange Wandeling echter werd afgesloten met een striemende stortbui. Gelukkig waren we toen al vlakbij de auto's. En op 12 oktober is er opnieuw een Lange Wandeling, ditmaal naar het Turnhoutse Vennengebied en naar Boone's Blijk. Tot dan!

Wat was en wat komt

Achteruit bladerend in onze agenda mogen we ook nu weer constateren dat Amalia zeer actief is.

We blikken even terug.

Op zondag 16 juni was het héél vroeg dag voor negen vogelliefhebbers. Zij namen deel aan de tweede vroege vogeltocht. Bij een prachtige zonsopkomst startten we onze wandeling langs de waterloop die noordelijk van Baarle vanaf het Bels Lijntje, dwars door een fraai agrarisch landschap achter de Huisvennen langs naar de Bredaseweg (en verder) stroomt. Toen de Ruilverkaveling Alphen-Riel bijna afgerond was, heeft men langs deze waterloop een smalle ecologische strook gerealiseerd. Mooi is daarbij dat bijna alle kleine bosrestanten in dit landschap door houtwallen e.d. met elkaar verbonden zijn. Dat blijkt goed uit te pakken voor het vogelbestand. Wij troffen er dan ook vogels aan die thuishoren in een akkergebied (veldleeuwerik), maar ook typische struweelvogels (grasmus en spotvogel). De scholeksters hadden jongen. Door hun beschermende gedrag lieten ze zich van dichtbij bekijken.

Meerdere deelnemers – nog onbekend met deze kant van Baarle- verwonderden zich over de verrassende schoonheid van enkele landschapselementen. Er viel heel wat te genieten. Soppen moesten we ook. Het gras was niet alleen nat, maar stond ook hoog. Het water in onze schoenen dus ook! Bovendien ging het zacht maar doeltreffend regenen... Kortom: het was zeer de moeite waard!

Op 22 juni stapten we met 35 mensen in de bus die voor ons klaarstond. André Sannen – onze gids – en André Sannen – de chauffeur – hebben ons een interessante dag bezorgd in en rond Mol. De eerste stop was in Werbeek. Daar bezochten we de kapel van O.L. Vrouw ter Sneeuw. Ze werd gebouwd in 1665 om plaats te bieden aan een Mariabeeldje dat een marskramer gevonden had tussen Ulicoten en Chaam.

De grootschalige winning van zilverzand, het merkwaardige kruispunt van kanalen, bezoeken aan voormalig gemeentehuis en torenmuseum, demonstratie van de stadsbeiaardier, wandeling langs de ‘Vijftien Kapellekens’, de zeer

uitgebreide koffietafel en de sappige verhalen van André maakten samen een goede heemuitstap.

In de laatste week van juni hebben we de tentoonstelling over ons 125-jarige heemhuis en bouwmeester Taeijmans opgeruimd. Hebt u hem gemist? Dat is jammer! Hij was er ook voor u. Maar geen nood. In Hoogstraten is de belangstelling voor Teaijmans ook opgeleefd. Gevolg is o.a. dat onze tentoonstelling komend najaar wordt opgenomen in een expositie van het gemeentelijk museum, gevestigd in het Begijnhof.

Op 7 juli openen wij een nieuwe tentoonstelling. In de zomermaanden kiezen we gewoontegetrouw voor kunstzinnig werk. Nu hangen er schilderijen van Janus Peerden. De opening van zijn tentoonstelling genoot helaas weinig belangstelling. Tot half september kunt u terecht voor het werk van deze 'laatbloeiër'. Janus begon namelijk pas te schilderen na zijn pensionering.

Wij kijken ook nog even vooruit.

Op 1 september gaan we verbroederen met naburige heemkundekringen in Alphen. U hebt zich toch al aangemeld?!

Zaterdag 5 oktober trekken we naar Castelnau. Amalia biedt een van haar jubileumgeschenken aan aan de gemeenschap. In dit geval een nieuw en duurzaam ballonmonument. Als het weer het toelaat, komt er spektakel omheen!

Op 6 oktober stromen we samen in het Heemhuis voor de opening van een speciale tentoonstelling over ballonvaart. Let op publicaties hierover.

We gaan ook weer wandelen. Op zaterdag 12 oktober maken we een stevige zwerftocht tussen Turnhout en Baarle-Grens. We zijn dan voor onze lunchpauze welkom op het oude landgoedje 'Boone's Blijk' waar sinds enige tijd Joep de Jong woont.

Op de eerste zondag van november kunnen stamboomonderzoekers weer terecht in ons 'Genealogisch Café'.

Donderdag 14 november gaan we terug in de tijd. In 1967 trok de beroepsfotograaf A. van Berkhout wekenlang door Baarle. Hij maakte toen ruim driehonderd dia's van Baarlese mensen en situaties. Uit deze 'voorraad' gaan we een tijdsdocument samenstellen en vertonen. Een voorproefje gaven we al na afloop van onze jaarvergadering. De toen aanwezigen zitten nu al te watertanden.

Tenslotte: in december openen we weer een nieuwe tentoonstelling en we organiseren traditiegetrouw een kerstavond. Er is nog ruimschoots tijd om u daarover nader te informeren.

Activiteitenkalender

September

- zon 01 10.30-12.30u Open zondag met tentoonstelling,
BiDoc en aandacht voor Amalia's 400ste geboortedag
- zon 01 vanaf 11.00u Presentatie van de vijftiende heemkalender
- zon 01 13.30-16.00u Tentoonstelling schilderijen van dhr. Peerden
- zat 21 Verbroederingsdag in Alphen
(voor wie heeft ingeschreven)
-

Oktober

- zat 05 Inhuldiging van ballonmonument in Castelré
- zon 06 10.30-12.30u Open zondag met BiDoc
- zon 06 vanaf 11.00u Opening tentoonstelling over ballonvaart
- zon 06 13.30-16.00u Tentoonstelling over ballonvaart
- zat 12 08.45-14.00u Lange wandeling naar Boone's Blijk, Turnhout
- do 17 20.00 u Kookavond met Els Verbiest in Zondereigen
Inschrijven!
-

November

- zon 03 10.30-12.30u Open zondag met Genealogisch Café
- zon 03 13.30-16.00u Tentoonstelling over ballonvaart
- don 14 20.00-22.00u Dialezing over het leven in Baarle anno 1967
-

December

- zon 01 10.30-12.30u Open zondag met BiDoc
- zon 01 vanaf 11.00u Opening van tentoonstelling over monumentale
bomen in samenwerking met ABC-milieugroep
- zon 01 13.30-16.00u Tentoonstelling over monumentale Baarlese bomen
- don 19 20.00-22.00u Kerstanimatie

van w i r s k a a n t e